

Vad tycker du skolan kunde göra bättre?

En kvalitativ analys av österbottniska elevers och vårdnadshavares tankar om
hur skolan hanterar mobbning

Lila Käki (2001510)

Magistersavhandling i utvecklingspsykologi
Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier
Utbildningslinjen för socialvetenskaper
Handledare Patrik Söderberg
Åbo Akademi, Vasa
Våren, 2023

Abstrakt

Författare: Käki Lila	2023
Titel: Vad tycker du skolan kunde göra bättre? - En kvalitativ analys av österbottniska elevers och vårdnadshavares tankar om hur skolan hanterar mobbning	
Avhandling för magisterexamen i utvecklingspsykologi Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier.	Sidantal (48)
Handledare: Patrik Söderberg	
I avhandlingen används material som samlats in av HSS Media i ramen för forsknings- och samhällsutvecklingsprojektet KOMPIS (kunskap om mobbningsprevention i Svenskfinland) vid Åbo Akademi i Vasa.	
<p>Syftet med avhandlingen är att redogöra för vilka förbättringsförslag elever och vårdnadshavare har gällande mobbningsarbetet i skolan. Med hänsyn till syftet ställdes följande forskningsfrågor: (1) vilka förbättringsförslag har elever gällande hanteringen av mobbningsituationer i skolan samt (2) vilka förbättringsförslag har vårdnadshavare gällande hanteringen av mobbningsituationer i skolan.</p> <p>Avhandlingens data samlades in av HSS Media i samband med forsknings- och samhällsutvecklingsprojektet KOMPIS i form av svenskspråkiga elektroniska enkäter. Enkäterna nådde 638 elever och 532 vårdnadshavare. Studiens resultat grundar sig på respondenternas öppna svar angående förbättringsförslag för skolans mobbningshantering.</p> <p>Resultatet visar att både elever och vårdnadshavare efterlyste en effektivare mobbningsförebyggande arbete i skolan. Skolpersonalens agerande gällande mobbningsituationer i form av att lyssna på eleverna framhövdes också av båda målgrupper. Eleverna lyfte dessutom fram att den så kallade mobbarens välmående skulle även tas i beaktande medan vårdnadshavare ansåg att en allvarligare bestraffning för den som mobbar vore på sin plats.</p>	
Sökord/indexord	
Mobbning, elever, vårdnadshavare, förebyggande arbete	
Bullying, students, caregivers, prevention	

Innehållsförteckning

1	Introduktion.....	5
1.1	<i>Centrala begrepp.....</i>	6
1.1.1	Mobbning	6
1.1.2	Prevention och intervention	7
1.2	<i>Teoretisk referensram</i>	7
1.2.1	Lagstiftning och styrdokument för skolans antimobbningsarbete i Finland	8
1.2.2	Teoretiska perspektiv på mobbning	9
1.3	<i>Tidigare forskning.....</i>	10
1.3.1	Effekter av antimobbningsprogram.....	11
1.3.2	Skolmobbning i Finland	12
1.3.3	Elevers tankar om mobbningsinterventioner.....	13
1.3.4	Vårdnadshavares tankar om mobbning och mobbningsinterventioner	15
1.4	<i>Syfte och forskningsfrågor</i>	17
2	Metod.....	18
2.1	<i>Datainsamling</i>	18
2.2	<i>Mätinstrument</i>	20
2.3	<i>Analysprocess.....</i>	21
2.4	<i>Trovärdighet, tillförlitlighet och överförbarhet</i>	22
2.5	<i>Etiska överväganden</i>	23
3	Resultat.....	24
3.1	<i>Elevers perspektiv</i>	25
3.1.1	Förebyggandet av mobbning.....	25
3.1.2	Ingripandet i mobbning	26
3.1.3	Övervakning under raster	27
3.1.4	Relationen mellan skolpersonal och elev	28
3.2	<i>Vårdnadshavares perspektiv</i>	29
3.2.1	Förebyggandet av mobbning.....	29

3.2.2	Samarbete mellan hem och skola	31
3.2.3	Skolans resurser.....	32
3.2.4	Skolpersonalens agerande	32
3.2.5	Skolans tillvägagångssätt	33
4	Diskussion	35
4.1	<i>Resultatdiskussion</i>	35
4.1.1	Elevernas syn på hur skolan hanterar mobbning.....	35
4.1.2	Vårdnadshavares syn på hur skolan hanterar mobbning	37
4.1.3	Jämförelse mellan elevers och vårdnadshavares syn på hur skolan hanterar mobbning.....	38
4.2	<i>Metoddiskussion</i>	39
4.3	<i>Förslag på fortsatt forskning och råd till fältet</i>	40
4.4	<i>Konklusion</i>	41
	Referenser	42
	Bilaga 1: Förförståelse av materialet.....	48
	Tabeller	
	Tabell 1: Statistik över elevrespondenter	19
	Tabell 2: Fördelning över vårdnadshavare i enkäten enligt deras barns skolgång.....	20
	Figurer	
	Figur 1: Kategorisering av respondenternas svar i förhållande till forskningsfrågan	24

1 Introduktion

Enligt enkäten Hälsa i skolan har mobbningen i de finländska skolorna minskat, speciellt i årskurs åtta och nio, under 2010-talet (THL, 2020). Utvecklingstrenden har rätt riktning, men det finns fortfarande en hel del mobbning i de finländska skolorna. Korhonen (2021) konstaterar att av alla skolelever är 7–10 % mobbare eller medhjälpare i mobbningssituationen, 15–20 % sporrar mobbningen, 5–15 % är mobbningsoffer, 15–20 % försvarar mobbningsoffret och 24–30 % godkänner mobbningen genom tystnad. Detta indikerar att skolmobbning som fenomen påverkar alla i skolan på ett eller annat sätt, inte enbart den som mobbar och den som blir utsatt för mobbning. Eftersom mobbningen enligt undersökningar minskat under 2010-talet, görs det mycket rätt i det mobbningsförebyggande arbetet i skolorna. Det finns en hel del forskning baserat på elevernas upplevelser och erfarenheter av mobbning i skolan, men enbart lite har forskats i elevernas och vårdnadshavares syn på hur skolan hanterar mobbningssituationer. Denna avhandling strävar efter att fylla den forskningsluckan.

Mannerheims Barnskyddsförbund (2020) konstaterar att det är betydelsefullt att diskutera elevers och vårdnadshavares syn på mobbning i skolan, samt hur dessa skiljer sig från varandra, för att undvika missförstånd gällande vad som avses med mobbning. Genom att forska även i föräldrarnas perspektiv kan man förstå vad som påverkar föräldrarnas förmåga att känna igen och ingripa i mobbning. I denna avhandling strävar jag efter att ge kunskap också om vårdnadshavares syn på hur skolan hanterar mobbningssituationer.

I denna avhandling ämnar jag ta reda på elevers och vårdnadshavares syn på hur skolan hanterar mobbningssituationer genom att analysera enkätmaterial med öppna frågor som samlats in av HSS Media i samarbete med forsknings- och samhällsutvecklingsprojektet KOMPIS vid Åbo Akademi i Vasa. Avhandlingens syfte är att redogöra för vilka förbättringsförslag elever och vårdnadshavare har gällande mobbningsarbetet i skolan.

Härnäst presenteras en definition på mobbning, den lagstiftning och de styrdokument som styr skolans mobbningsarbete i Finland samt tidigare forskning inom mobbningstematik från både elevers och vårdnadshavares perspektiv. Därefter, i kapitel 2, presenteras avhandlingens metod, datainsamling, mätinstrument samt analysprocess. I kapitel 3 presenteras avhandlingens resultat. I kapitel 4 diskuteras resultaten i förhållande till tidigare forskning och slutligen ges förslag för fortsatt forskning samt råd till fältet.

1.1 Centrala begrepp

Denna avhandling presenterar och diskuterar begrepp som lätt kan misstolkas utan en tydligare presentation. Nedan presenteras och diskuteras de begrepp som används i avhandlingen. De begrepp som presenteras och diskuteras är *mobbning* samt *intervention* och *prevention*.

1.1.1 Mobbning

Olweus (1993) definierar *mobbning* som upprepade aggressiva handlingar utförda med avsikt av en eller flera personer mot en utsatt person under en viss tid. Skolor utgår vanligtvis ifrån Olweus definition av mobbning i det mobbningsförebyggande arbetet (Laitinen m.fl., 2020). Mobbning innefattar även en dimension av att avsiktligt göra skada mot den utsatte (Gaffney m.fl., 2021; Jiménez-Barbedo m.fl., 2016; Lee m.fl., 2015) samt en maktobalans mellan den som mobbar och den som blir mobbad, vilket bidrar till att mobbningsoffret har svårt att försvara sig (Menesini & Salmivalli, 2017; Rigby, 2019). Salmivalli (2010) tillägger att ojämlikheten mellan den som mobbar och den som blir mobbad kan handla om bland annat skillnader i ålder, styrka eller social status. Rigby (2007) poängterar att mobbarens övertag ofta också handlar om psykologiska faktorer hos den som blir mobbad, vilket gör det svårare att förstå orsaken bakom att flertal individer inte försvarar sig gentemot mobbningen. Den definition som Olweus (1993) presenterar anses en aning föråldrad och kräver en uppdatering för att bättre kunna anpassas till den situation som existerar i dagsläget kring skolmobbning (World Anti-Bullying Forum, 2021).

Korhonen (2021) konstaterar att mobbning indelas i *direkt mobbning* och *indirekt mobbning*. Med *direkt mobbing* avses, enligt Korhonen (2021), allt som fysiskt händer där och då, som till exempel knuffande, hånande, förlöjligande, sparkande och slående, medan den *indirekta mobbningen* handlar om att skada en annans sociala status genom att till exempel sprida rykten, tala illa bakom ryggen eller svartmåla den andra.

Utöver den traditionella mobbningen finns mobbning också i virtuella miljöer, där den kallas för *nätmobbing*. Frisé och Berne (2016) definierar *nätmobbing* som upprepade skadliga handlingar som en person utsätts för via mobilen, datorn eller surfplattan. Frisé och Berne (2016) presenterar *nätmobbing* även som elaka handlingar eller som elaka kommentarer, bilder eller videor som har delats eller spridits på nätet. Den som utsätts befinner sig i underläge och kan inte försvara sig. Dessutom förblir mobbarens identitet ofta oklar då mobbningen sker via nätet (Ellmin, 2014). *Nätmobbing* kan indelas i två olika typer: *privat nätmobbing* och *publik nätmobbing*. Frisé och Berne (2016) beskriver att *den privata*

nätmobbingen innefattar det som ingen annan kan ta del av exempelvis sms, e-post eller andra privatmeddelanden, medan *den publika nätmobbingen* handlar om olika former av nätmobbing som når en publik exempelvis sådant som äger rum på sociala medier.

Nätmobbing och traditionella former av mobbing är ofta sammankopplade, vilket innebär att det är osannolikt att mobbingen enbart sker på nätet (Ellmin, 2016; Laitinen m.fl., 2020). Den ökning som skett i fråga om nätmobbing under de senaste åren beror på att barn och unga allt oftare upprätthåller sina sociala kontakter via nätet, och mobbingen har därmed förflyttat sig även till den digitala arenan (Laitinen m.fl., 2020).

1.1.2 Prevention och intervention

Prevention definieras som förebyggande verksamhet (Psykologiguiden, u.å.a), medan *intervention* är förändringsskapande genom att vidta åtgärder (Psykologiguiden, u.å.b). Prevention och intervention är avgörande byggstenar i skolans mobbningsarbete. Prevention och intervention, det vill säga förebyggande och ingripande, går ofta in i varandra i mobbningsssammanhang då ingripande mobbningsåtgärder kan anses förebygga även kommande konflikter (Laitinen m.fl., 2020).

Mobbningsprevention präglas av åtgärder som förebygger mobbing eller alternativt främjar välbefinnandet. Laitinen m.fl. (2020) menar att mobbningspreventionen är mest effektiv då den äger rum parallellt på flera olika plan, exempelvis skolans, familjens och elevens.

Mobbningsinterventioner kan delas in i två huvudkategorier: *konfronterande interventioner* samt *icke-konfronterande interventioner*. I konfronterande interventioner är mobbaren i huvudfokus. Mobbaren bär ansvaret över den skada som skett och någon form av sanktion medföljer för den som mobbat (Garandau m.fl., 2014). Den icke-konfronterande interventionen strävar efter att väcka känslor av empati hos mobbaren gentemot mobbingsoffret (Garandau m.fl., 2014). Inom icke-konfronterande interventioner behöver mobbningsituationen nödvändigtvis inte nämnas alls utan snarare bör en lösning för situationen hittas utan att döma någon av de inblandade.

1.2 Teoretisk referensram

Avhandlingens teoretiska referensram består av den rådande lagstiftningen i Finland, de styrdokument som styr skolornas arbete med mobbing samt olika teoretiska perspektiv på mobbing.

1.2.1 Lagstiftning och styrdokument för skolans antimobbningsarbete i Finland

Tryggheten i skolvardagen tas upp i lagen om grundläggande utbildning 29 § *Rätt till en trygg studiemiljö* (1498/2016) där skolpersonalens skyldighet att meddela hemmet om trakasserier, mobbning, diskrimineringar eller våld som skett i skolmiljön beskrivs. I *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014* (Utbildningsstyrelsen, 2014) konstateras det att det bör vara nolltolerans för rasism, våld, mobbning eller andra former av diskriminering i skolmiljön för att skapa en harmonisk och trygg skolvardag för alla.

Brottsofferjouren (RIKU, u.å.) klargör att även om mobbning i sig inte är ett brott så finns det flera element inom mobbning som kan betraktas som brott. Att förstöra egendom, att idka våld, att hota eller att göra sig skyldig till ärekränkning är förbjudna gärningar enligt Finlands lag och kan därför klassas som straffbara brott. Brottsofferjouren (RIKU, u.å.) poängterar att även om den straffrättsliga ansvarsåldern i Finland är 15 år, är man ändå ersättningsskyldig före den åldern och kan krävas ersätta den skada man orsakat.

Utöver mobbning behandlas diskriminering och trakasserier i skolan i lagstiftningen enligt följande. I diskrimineringslagens 6 § *Utbildningsanordnarnas skyldighet att främja likabehandling* (30.12.2014/1325) beskrivs skolans förpliktelse att främja likabehandling samt att höra elever och vårdnadshavare gällande de främjande åtgärderna. De främjande åtgärderna för likabehandling bör enligt lag vara effektiva, ändamålsenliga och anpassade till skolans verksamhetsmiljö och resurser. I lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män 5a § *Åtgärder för främjande av jämställdheten vid läroanstalter* (30.12.2014/1329) förpliktas skolan att i samarbete med personalen och eleverna utarbeta en jämställdhetsplan för skolan i fråga. Enligt lag ska skolan i synnerhet fundera på jämställdhet i elevantagning, ordnande av undervisning, skillnader i inläring, bedömning av prestationer samt förebyggande av sexuella trakasserier samt trakasserier på grund av kön.

I utbildningsstyrelsens handbok *Antimobbningsarbete i skolor och läroanstalter* skriver Laitinen m.fl. (2020) att de skolspecifika elevvårdsplanerna bör innefatta en antimobbningsplan som skyddar elever mot våld, trakasserier och mobbning. Enligt Laitinen m.fl. (2020) ska antimobbningsplanen beskriva hur man i skolan förebygger samt ingriper i mobbningssituationer, hur olika ärenden beaktas på individ-, grupp- och skolnivå och hur planen uppdateras, uppföljs och utvärderas. Utöver det bör samarbetet med vårdnadshavare och olika myndigheter klargöras i planen, samt hur stöd, olika åtgärder och uppföljning kommer att ordnas gällande både mobbaren och mobbningsoffret. Laitinen m.fl. (2020) fortsätter med att

poängtera att utbildningsanordnaren enligt lag är skyldig att verkställa planen och övervaka att den följs.

Utöver antimobbningsplanen dikterar jämställdhets- och diskrimineringslagen att skolorna bör ha planer för att främja jämställdhet och likabehandling (Laitinen m.fl., 2020). Jääskeläinen m.fl. (2015) beskriver i handboken *Jämställdhetsarbete är en kunskapsfråga – Guide för främjande av jämställdhet i den grundläggande utbildningen* att en jämställdhetsplan ska innehålla en kartläggning över hur jämställdhetsläget ser ut i skolan just nu, åtgärder som krävs för att främja jämställdheten samt en utvärdering av hur de tidigare åtgärderna fungerat och vilka resultat de gett. Jämställdhetsplanen kan inkluderas i skolans andra styrdokument eller vara en ensamstående helhet bara den är konkret, lättbegriplig och tilltalande för skolans elever. Oavsett hur man lägger upp planen handlar jämställdhetsarbetet om en fortlöpande process som hela skolan ska delta i för att kunna förebygga diskriminering och trakasserier på grund av kön eller könsidentitet. Likabehandlingsplanen innebär en kartläggning av skolans åtgärder gällande likabehandling, en bedömning av hur likabehandlingen uppnås i verksamheten samt vilka åtgärder som bör vidtas för att främja likabehandling i respektive skola (Utbildningsstyrelsen, u.å.). Diskrimineringsombudsmannen övervakar arbetet med likabehandling i enlighet av diskrimineringslagen (Jääskeläinen m.fl., 2015).

1.2.2 Teoretiska perspektiv på mobbning

Thornberg (2018) menar att det finns flera roller än bara mobbaren och mobbningsoffret inom mobbningsproblematiken. Utöver mobbaren finns det de som hänger på och aktivt antingen hjälper till med eller deltar i mobbningen som uppmuntrare. De fungerar som en sorts publik åt de som mobbar och sporrar mobbningen genom att exempelvis skratta. Det finns de som är mer passiva och bevittnar mobbningen, men försöker hålla sig undan och de som ingriper i mobbningen antingen direkt genom att säga ifrån eller gå emellan, eller indirekt genom att berätta för en vuxen eller trösta den utsatta. Också Salmivalli (1998) framhäver gruppaspekten inom mobbning och utgår ifrån att mobbning föds i den sociala interaktionen mellan gruppens medlemmar.

Espelage (2014) tillämpar Bronfenbrenners (1994) socialekologiska modell i mobbningskontext och menar att mobbning tillhör en större social kontext inbyggd i vår närmiljö. Därav menar Espelage (2014) att mobbning påverkas av vänskapskretsen, skolan, familjen, grannskapet, samhället samt det land man befinner sig i, vilket bör tas i beaktande i mobbningsarbetet.

Banduras (1996) teori om moraliskt disengagemang kan enligt Thornberg (2018) ge en förklaring på varför man mobbar andra. Bandura (1996) menar att moraliskt disengagemang möjliggör individen att bete sig på ett sätt som strider mot de grundläggande moraliska principerna. Thornberg (2018) tillägger att moraliskt disengagemang handlar om psykologiska och sociala processer som rättfärdigar mobbningsbeteendet.

Ur ett evolutionärt synsätt kan mobbning anses vara ett nödvändigt sätt för individer att visa samt uppehålla dominans över andra (Volk m.fl., 2012; Volk m.fl., 2014). Dominansen över andra motiveras med att individen i sådana fall kan anses som mer attraktiv för framtida partners (Volk m.fl., 2014). Således kan mobbning anses som ett adaptivt beteende i sociala sammanhang (Ellis m.fl., 2015). Detta kan visa sig vara problematiskt i mobbningshanteringen då det evolutionära synsättet hävdar att mobbarens beteende är normalt och lägger därmed ansvaret på den utsatte (Hein, 2014). Enligt Farrel & Dane (2019) kan det vara skadligt att stämpla mobbaren och den utsatte i mobbningsituationer då offerstämpeln ofta ytterligare försämrar den utsattes sociala status.

1.3 Tidigare forskning

Mobbning medför skadliga konsekvenser, som inte enbart begränsar sig till mobbaren och mobbningsoffret utan också dess åskådare (Wolke & Lereya, 2015). Ett flertal longitudinella studier från olika länder samt systematiska översikter och meta-analyser konstaterar att upplevelser av skolmobbning påverkar hälsan senare i livet (Menesini & Salmivalli, 2017).

Ungdomar som utsätts för mobbning i skolan lider av ensamhet och försämrad hälsa (Fekkes m.fl., 2006). Dessa elever är mer frånvarande från skolan och har sämre skolframgång (Nakamoto & Schwartz, 2009) samt har förhöjd risk för ångest och depression jämfört med de elever som inte utsätts för mobbning i skolan (Juvonen & Graham, 2014). Mobbning i skolan utgör också en riskfaktor för kriminellt beteende och även psykotiska symptom senare i livet (Ttofi m.fl., 2011). Antimobbningsprogrammen i skolan är därmed av stor vikt för att kunna förebygga kriminalitet, självskadebeteende och andra psykologiska problem hos ungdomar (Menesini & Salmivalli, 2017).

Nedan presenteras tidigare forskning inom avhandlingens tematik. Kapitlet inleds med effekten av antimobbningsprogram samt skolmobbning i Finland. Mot slutet presenteras tidigare forskning gällande elevers samt vårdnadshavares perspektiv på mobbning i skolan.

1.3.1 Effekter av antimobbningsprogram

Forskning visar att olika antimobbningsprogram som implementeras i skolor minskar både mobbning och antalet utsatta elever i skolmiljön (Evans m.fl., 2014; Menesini & Salmivalli, 2017; Ttofi & Farrington, 2011). I sin meta-analys kom Ttofi & Farrington (2011) fram till att skolornas antimobbningsprogram i medeltal förminskade både mobbning i skolan med 20–23% samt antalet utsatta elever med 17–20%. Speciellt antimobbningsprogram som innehåller föräldramöten, olika disciplinära åtgärder och konsekvent övervakning på skolgården är effektiva i att minska på skolmobbningen enligt Ttofi & Farrington (2011).

Gaffney m.fl. (2021) granskar i sin studie specifikt vilka element i antimobbningsprogram som bidrar till effektiva resultat. De komponenter som bidrog signifikant till antimobbningsprogrammets effektivitet var (1) att involvera grupper i sin helhet exempelvis skolklasser i olika diskussioner och rollspel samt (2) att informera vårdnadshavarna via exempelvis hemskickat material om antimobbningsarbetet i skolan. Vidare skriver Gaffney m.fl. (2021) att man inte bör direkt rikta in sig på enbart mobbaren och mobbningsoffret utan snarare involvera hela klassen i olika aktiviteter och diskussioner, vilket i sin tur enligt studien höjer effektiviteten av antimobbningsprogrammet. Lee m.fl. (2015) tillägger att träning i emotionella färdigheter kan även anses som en bidragande faktor till antimobbningsprogrammets effektivitet.

Ttofi & Farrington (2011) hävdar att effektiviteten av antimobbningsprogrammen påverkas av programmets längd (dagar/månader) samt dess intensitet (timmar). För högre effektivitet bör således antimobbningsprogrammen vara intensiva och sträcka sig över en längre tidsperiod. Implementeringen av antimobbningsprogrammen dikteras av respektive skolans personalresurser. Effektiviteten kan påverkas negativt ifall skolans resurser inte tillåter programmet att implementeras i sin helhet enligt den ursprungliga planen (Menesini & Salmivalli, 2017).

Skillnader mellan olika länder och antimobbningsprogrammets effekter i skolmiljön förekommer enligt Evans m.fl. (2014) beroende på elevers hetero- eller homogenitet. Evans m.fl. (2014) hävdar att interventioner som implementeras utanför de Förenta staterna är mer framgångsrika då samplet är jämförelsevis mera homogent i andra länder. Evans m.fl. (2014) studie rapporterar att antimobbningsprogrammen som implementerats utanför de Förenta staterna visar signifikanta effekter, vilket är i enlighet med Ttofi & Farrington (2011) studie. Även om skillnaderna i antimobbningsprogrammets effektivitet i olika studier tas i beaktande kan det konstateras att de antimobbningsprogram som implementeras i skolor generellt är

effektiva och minskar därmed mängden mobbning i skolorna (Bradshaw, 2015; Gaffney m.fl., 2021).

1.3.2 Skolmobbning i Finland

Enligt Laitinen m.fl. (2020) har mobbningen i de finländska skolorna minskat då man ser på nationella enkätundersökningar. Resultat från Hälsa i skolan-enkäten visar att både andelen elever som blivit mobbade och andelen elever som deltagit i mobbning har minskat i hela landet under 2010-talet. Det finns dock skillnader i förekomsten av mobbning under de olika skedena av skolgången enligt Laitinen m.fl. (2020). Andelen elever som deltar i mobbning ökar med åldern, medan andelen elever som blir mobbade minskar.

Laitinen m.fl. (2020) tar upp ett relativt nytt mobbningsfenomen; diskriminerande mobbning, vilket anses utgöra en allt större andel av mobbningen i de finländska skolorna. Diskriminerande mobbning handlar om att man mobbar någon som tillhör en specialgrupp som är därav i högre risk för att bli mobbade (Menesini & Salmivalli, 2017). Specialgruppen utgörs exempelvis av unga med annan etnicitet eller unga som tillhör olika sexuella minoriteter (Laitinen m.fl., 2020).

I undersökningar kring mobbning i skolvärlden placeras Finland precis som sina grannländer i Norden på samma nivå i förekomsten av mobbning enligt Laitinen m.fl. (2020). På en global skala finns det jämförelsevis relativt lite mobbning i de finländska skolorna (Laitinen m.fl., 2020).

Nationella centret för utbildningsutvärdering (Karvi) har genomfört en utvärdering av olika antimobbningsprogram i finländska skolor (Rumpu m.fl., 2022). Rapporten bygger på enkäter som skickades till skolor där skolpersonalen fick genom självutvärdering utvärdera antimobbningsprogrammets effekter i sin skola. I rapporten användes också data från en enkät riktad till elever och vårdnadshavare samt intervjuer av skolelever och skolpersonal. Databasinsamlingen pågick under våren 2022. I rapporten kom Rumpu m.fl. (2022) fram till att det i flertal skolor används flera olika antimobbningsprogram parallellt då dessa stöder och kompletterar varandra väl. Nära på en tiondel av respondenterna i enkäten för skolpersonalen ansåg att eleverna inte vågar berätta för en vuxen ifall de blir utsatta för mobbning, vilket bekräftades av en tiondel av respondenterna i enkäten för elever och vårdnadshavare (Rumpu m.fl., 2022). Majoriteten av eleverna visste vem de kunde vända sig till då mobbning inträffat, men över en tiondel av respondenterna visste inte hur skolan hanterar mobbningssituationen då de fått vetskap om den. Enligt rapporten var det 29 % av de elever som blivit utsatta för

skolmobbing som inte berättat om det för en vuxen, vilket berodde på att eleverna upplevde att det inte hade någon påverkan ifall de berättade för en vuxen. Ungefär en tredjedel av vårdnadshavarna hade varken fått information om hur mobbing förebyggs i sitt barns skola eller hur mobbningsituationer hanteras. Vårdnadshavare hävdade även att de inte hade vetskap om hur skolans antimobbingsprogram implementerats (Rumpu m.fl., 2022).

1.3.3 Elevers tankar om mobbningsinterventioner

Hamarus (2006) beskriver i sin doktorsavhandling *Koulukiusaaminen ilmiönä – Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta* att skolan ingriper ofta i mobbing först då det finns bevis på det. Hamarus (2006) intervjuade sammanlagt 145 vänelever från olika högstudier gällande mobbing som fenomen. I resultaten av Hamarus (2006) studie kommer det fram att eleven inte kan berätta för en vuxen om mobbningen eftersom det bryter mot de normer som råder i den inofficiella kulturen bland eleverna. Vidare skriver Hamarus (2006) att vuxna i skolan sällan märker av mobbningen då de inte förstår elevernas egen slang. Eleverna önskade, enligt Hamarus (2006), att mobbningsituationer skulle behandlas öppet via dialog i stället för att tvinga fram en ursäkt av inblandade parter och sedan sopa resten under mattan.

Frisén och Holmqvist (2010) beskriver elevers egna förslag till mobbningsinterventioner i skolmiljön i sin artikel *Adolescents' own suggestions for bullying interventions at age 13 and 16*. I Friséns och Holmqvists (2010) studie fick 13 och 16 åriga ungdomar svara på en öppen fråga gällande vilka aspekter de själv tyckte var viktiga för att få stopp på mobbningen. Elevers svar kategoriserades i följande åtta kategorier; (1) allvarliga diskussioner med inblandade elever, (2) involvering av vårdnadshavare, (3) skolpersonalens agerande, (4) andra elevers agerande, (5) förbättring av mobbningsoffrets copingstrategier, (6) förbättring av mobbarens empatiska förmåga, (7) särskiljande av mobbaren och mobbningsoffret och (8) förebyggande antimobbingsstrategier. Majoriteten av alla respondenter i studien ansåg att allvarliga diskussioner med inblandade elever var den viktigaste aspekten för att få stopp på mobbningen. Förbättring av mobbningsoffrets copingstrategier ansågs också viktigt bland både 13 och 16 åriga elever. 13 åriga elever ansåg även att involvering av vårdnadshavare var viktigt, medan de 16 åriga eleverna ansåg att skolpersonalens agerande var mer avgörande. De kategorierna som fick minst svar bland 13 åriga elever var förebyggande mobbningsstrategier medan 16 åringarna tyckte att det minst viktiga var att involvera vårdnadshavarna. Vidare skriver Friséns och Holmqvists (2010) att orsaken bakom att majoriteten av respondenterna ansåg att allvarliga diskussioner med

inblandade elever var av stor vikt kan vara att det är den interventionen som eleverna är mest bekanta med. Ytterligare poängterar Frisé & Holmqvist (2010) att det höga antalet svar på allvarliga diskussioner med inblandade elever också kan bero på att eleverna kan på basen av sina erfarenheter avgöra att denna interventionsform visat effekt.

Crothers m.fl. (2006) granskar också elevers egna preferenser gällande mobbningsinterventioner i sin artikel *Middle School Students' Preferences for Anti-Bullying Interventions*. Resultaten i Crothers m.fl. (2006) studie indikerar att eleverna ansåg att skolpersonalens medverkan i mobbningsinterventioner var det mest avgörande. Därav kan det konstateras att lärares ansvar i mobbningsituationer är framträdande. Blomqvist m.fl. (2020) kom dock fram till i sin studie, vilket var genomfört i Finland med 1266 elevrespondenter, att bara 55,6 % av mobbningsoffren hade berättat för någon om mobbningen. Av dessa mobbningsoffer var det enbart 22,6 % som berättat för en lärare, medan 34 % hade berättat om mobbningen hemma.

Frisén m.fl. (2012) skriver om mobbningsoffrets perspektiv i sin artikel *What actually makes bullying stop? Reports from former victims* där Frisé m.fl. (2012) genomförde en longitudinell studie via en webbaserad enkät för att undersöka elevers tankar om vad som fick mobbningen i skolan att upphöra. I undersökningen deltog 273 unga från Sverige som blivit utsatta för mobbning under sin skolgång. I Frisé m.fl. (2012) undersökning rapporterade majoriteten av mobbningsoffren att mobbningen hade upphört genom skolpersonalens stöd eller då mobbningsoffret själv ändrat sitt agerande gällande mobbningsituationen. Gällande skolpersonalens stöd var det en fjärdedel av alla respondenter som ansåg att skolpersonalen kunnat hjälpa dem med mobbningen, medan en del svar beskrev misslyckade försök i att vända sig till skolpersonalen. I Frisé m.fl. (2012) studie fanns det även ett antal svar där respondenten hade sökt stöd från skolpersonalen, men antingen hade mobbningsinterventionen misslyckats eller mobbningsoffret förblev helt utan hjälp. Det var enbart få respondenter som nämnde stöd från andra elever som en faktor i att få mobbningen att upphöra. Frisé m.fl. (2012) anser att det inte finns skillnader i respondenternas svar utgående ifrån kön, hur ofta de hade blivit mobbade eller i vilken ålder mobbningen hade upphört. Indikationen som kan fås från Frisé m.fl. (2012) studie är att mobbningsoffer med väldigt olika mobbningsupplevelser kunde få hjälp på relativt liknande sätt.

1.3.4 Vårdnadshavares tankar om mobbning och mobbningsinterventioner

Sawyer m.fl. (2011) konstaterar att det finns jämförelsevis lite forskning om föräldrarnas perspektiv på mobbning. I en studie av Sawyer m.fl. (2011) intervjuades 20 vårdnadshavare till mobbningsoffer gällande deras perspektiv på skolmobbning. Sawyer m.fl. (2011) kom fram till att föräldrarnas roll i hanteringen av mobbning är viktig och att forskningen som ofta koncentrerar sig på barn, borde också ta vårdnadshavares perspektiv i beaktande.

I sin systematiska litteraturöversikt skriver Harcourt m.fl. (2014) om vårdnadshavares perspektiv på mobbning. Den systematiska litteraturöversikten innefattade 13 artiklar där vårdnadshavares perspektiv på mobbning granskades genom kvalitativa forskningsmetoder. I denna studie inkluderades artiklar oberoende av vilken ålder och vilken roll i mobbningen barnen hade. Resultaten av Harcourt m.fl. (2014) studie beskrivs genom sex temaområden som är här fritt översatta; (1) variation i vårdnadshavares mobbningsdefinitioner, (2) normaliserande av mobbningsfenomenet och beskyllande av mobbningsoffret, (3) vårdnadshavares copingstrategier gällande mobbning, (4) mobbningens negativa effekter hos barnen, (5) brist av stöd och medvetenhet av mobbning hos vårdnadshavare samt (6) frågan om ansvaret i mobbningssituationer. Variationen i vårdnadshavares mobbningsdefinitioner syntes i vårdnadshavares svårigheter i fråga om att veta vilka beteenden som klassificeras som mobbning och vilka beteenden som kunde beskrivas som allmänt skämtande mellan vänner. Det fanns ett antal vårdnadshavare som normaliserade mobbningen och tyckte att den är en del av att växa upp och därmed inte kunde undvikas. Vidare beskriver Harcourt m.fl. (2014) att vissa vårdnadshavare ansåg att mobbningshanteringen var på offrets ansvar, inte mobbarens.

Gällande vårdnadshavares copingstrategier fanns det ett antal vårdnadshavare som var aktivt involverade i skolans mobbningshantering genom att exempelvis kontakta skolan eller mobbarens föräldrar för att medvetandegöra mobbningen. Vårdnadshavare i Harcourt m.fl. (2014) studie rapporterade känslor av frustration och besvikelse gentemot skolans respons på mobbning och beskrev att de ofta fick veta att mobbning inträffat från andra källor än skolan. Vårdnadshavare var ense om att skolan har en betydelsefull roll i mobbningshanteringen, men att det borde göras mera för att förebygga, uppmärksamma och ingripa i mobbning i skolan. Vidare beskriver Harcourt m.fl. (2014) att fortsatt forskning borde fokusera enbart på vårdnadshavares perspektiv för att fylla luckorna i den redan existerande forskningen.

Mishna m.fl. (2020) för fram vårdnadshavares tankar om skolmobbning genom data som samlats in i skolor i Kanada via semistrukturerade intervjuer. En del vårdnadshavare i Mishna m.fl. (2020) studie hävdade att mobbning inte är allvarligt och ansåg det vara en normal

del av barnets uppväxt. Vissa vårdnadshavare ansåg även att upplevelser av mobbning i skolan kan förbereda den unga inför framtiden. Vårdnadshavare i Mishna m.fl. (2020) studie placerade ofta ansvaret i mobbningsituationer på alla involverade parter, men ansåg sig själva primärt ansvariga för mobbningsförebyggandet samt ingripandet i det egna barnets mobbningsbeteenden.

Hale m.fl. (2017) beskriver också vårdnadshavares perspektiv på skolmobbning i sin artikel "*As a Parent You Become a Tiger*": *Parents Talking about Bullying at School*. 21 föräldrar, med barn som blivit mobbade i skolan deltog i studien genom semistrukturerade intervjuer. Flera vårdnadshavare tog upp svårigheter i kommunikationen mellan hem och skola samt frustration och misstro gentemot lärarkåren i sina intervjuer. Resultaten i Hale m.fl. (2017) studie visar att majoriteten av föräldrarna ansåg att skolans kommunikation med hemmen i mobbningsituationer var bristfällig och att lärares agerande i mobbningsituationer var otillräcklig på grund av andra prioriteringar. Skolans antimobbningsplaner uppfattades som ett medel för lärarna och skolan att hänvisa till, men vårdnadshavare ansåg inte att lärarna följde de riktlinjer som fanns i respektive planer (Hale m.fl., 2017).

Brown m.fl. (2013) fokuserar på vårdnadshavare som rapporterat mobbningsincidenter till sitt barns skola i sin artikel *The Experience of Parents Who Report Youth Bullying Victimization to School Officials*. Elva föräldrar intervjuades i Brown m.fl. (2013) studie varav tio föräldrar rapporterade att skolan inte tog mobbningsproblematiken på allvar och ville inte prioritera ingripande i mobbningsituationen. Majoriteten av respondenter i Brown m.fl. (2013) studie hävdade att skolan inte heller gjorde något för att följa upp mobbningsituationen eller förhindra att mobbningen fortskred.

Rigby (2017) genomförde en elektronisk enkät i Australien där vårdnadshavares synpunkter på skolans mobbningshantering granskades. Inom ramarna för studien analyserades både kvantitativa och kvalitativa svar. Respondenterna fick svara på en öppen fråga gällande skolans mobbningshantering där det frågades efter vad de hoppades skolan skulle göra då mobbning inträffar. Respondenternas svar delade Rigby (2017) sedan i sju kategorier. Av enkätens alla respondenter var det 40 vårdnadshavare som gett ett svar på den öppna frågan. Majoriteten av dessa respondenters svar kategoriserades under *uppmärksammandet av mobbning samt dess konsekvenser*. Kategorin *konfrontering av mobbaren och lämpliga sanktioner* fick näst övervägande svar. Resten av kategorierna i Rigby (2017) studie var följande; övervakning av elevers beteende, tillräcklig kommunikation mellan hem och skola, omedelbar ingripande, rättvis ingripande och främjande av elevers sociala färdigheter. Sammanfattningsvis konstaterar Rigby (2017) att vårdnadshavare ansåg att ingripandet i

mobbningsituationer borde handla om att ändra mobbarens beteende i stället för den utsatta elevens resiliens. Övervakningen i klassrummen samt på skolgården borde effektivieras och ett snabbare ingripande i mobbningsituationer borde införas. I vårdnadshavares svar kunde det detekteras en önskan om bättre kommunikation mellan hem och skola samt träning i sociala och emotionella färdigheter för elever som varit involverade i mobbningen.

1.4 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med avhandlingen är att redogöra för vilka förbättringsförslag elever och vårdnadshavare har gällande mobbningsarbetet i skolan.

Med hänsyn till detta valdes följande forskningsfrågor:

1. Vilka förbättringsförslag har elever gällande hanteringen av mobbningsituationer i skolan?
2. Vilka förbättringsförslag har vårdnadshavare gällande hanteringen av mobbningsituationer i skolan?

2 Metod

I avhandlingen används enkätmaterial som samlades in av HSS Media våren 2021. Enkätundersökningen genomfördes i samarbete med Åbo Akademi i Vasa och ingick i forsknings- och samhällsutvecklingsprojektet KOMPIS (Kunskap om Mobbningsprevention i Svenskfinland). I avhandlingen används enkätsvar från både ungdomar och vårdnadshavare.

I detta kapitel presenteras avhandlingens datainsamling och enkätundersökningens sampel. Mätinstrument, analysprocess och forskningsetiska överväganden hittas i slutet av kapitlet.

2.1 Datainsamling

Två enkätundersökningar (en för unga och en för vårdnadshavare) skapades och genomfördes av HSS Media i samarbete med forsknings- och samhällsutvecklingsprojektet KOMPIS vid Åbo Akademi i Vasa. Datainsamlingen genomfördes i februari 2021 och svaren delades på hösten 2021 med Åbo Akademi i forskningssyfte. Sammanlagt deltog 638 ungdomar i åldern 12–26 och 532 vårdnadshavare i undersökningen. Majoriteten av deltagarna bodde i Österbotten.

Respondenternas ålder i enkäten för unga varierade mellan åldern 12 (eller yngre) upp till 26 år (eller äldre). Majoriteten av respondenterna var i åldern 13–15 år och gick därav på årskurs 7–9. Gällande könsfördelningen i enkäten för unga identifierade sig majoriteten som kvinnor. För närmare information se Tabell 1. I avhandlingen talas det om elever, vilket syftar på respondenterna från enkäten för unga.

I enkäten för vårdnadshavare frågades det inte efter kön eller ålder, men respondenterna fick uppge i vilken årskurs deras barn går. Av alla 532 respondenter i enkäten för vårdnadshavare hade 36 % barn i årskurs 7–9, 19 % hade barn i årskurs 5–6, 17 % hade barn i årskurs 3–4, 14 % hade barn i årskurs 1–2 och 14 % barn som gick på andra stadiet. Två respondenter uppgav att deras barn gick i en annan utbildning (se Tabell 2).

Tabell 1*Statistik över elevrespondenter (n =638)*

Ålder	Procent (%)
12 år eller yngre	12 %
13–15 år	35 %
16–17 år	29 %
18–20 år	15 %
21–25 år	6 %
26 år eller äldre	3 %
Kön	
Man	28 %
Kvinna	65 %
Annat	3 %
Vill inte uppge	4 %
Skolstadier	
Årskurs 1–6	13 %
Årskurs 7–9	39 %
Gymnasium	30 %
Yrkesutbildning	10 %
Tredje stadiet	6 %
Övrigt	2 %

Tabell 2

Fördelning över vårdnadshavare i enkäten enligt deras barns skolgång (n= 532)

Skolstadier	Procent (%)
Årskurs 1–2	14 %
Årskurs 3–4	17 %
Årskurs 5–6	19 %
Årskurs 7–9	36 %
Utbildning på andra stadiet	14 %
Annan utbildning	0 %

Majoriteten av vårdnadshavares svar (50 %) handlar om barn i lågstadieåldern, medan den största andelen av respondenterna i enkäten för unga var i åldern 13–15 år alltså i högstadieåldern.

2.2 Mätinstrument

Avhandlingen granskar material från två svenskspråkiga elektroniska enkäter genomförda av HSS media i samarbete med forsknings- och samhällsutvecklingsprojektet KOMPIS vid Åbo Akademi i Vasa. En av enkäterna var riktat till unga och den andra riktade sig till vårdnadshavare. Majoriteten av båda enkätens respondenter bodde i Österbotten. Enkäterna innehöll både frågor med slutna svarsalternativ och öppna frågor.

Respondenterna för enkäten för unga fick utöver bakgrundsinformation svara på frågor om sitt välmående, skoltrivsel, coronapandemins påverkan, ensamhetskänslor samt mobbningserfarenheter. Denna avhandling fokuserar på dessa respondenters svar på den öppna frågan relaterat till förbättringsförslag för skolans mobbningshantering. Respondenterna i enkäten för vårdnadshavare ställdes frågor gällande samarbetet mellan hem och skola, skolans arbete för att främja skoltrivsel, skolans mobbningsarbete samt ett antal självskattningsfrågor om sitt barns välmående, ensamhet och deltagande i samt erfarenheter av mobbning i skolsammanhang.

Avhandlingens huvudfokus ligger på svaren för den öppna frågan ”Tycker du att något borde förändras i hur skolan hanterar mobbning? Vad i så fall?”, vilket användes för att granska respondenternas förbättringsförslag för skolans mobbningshantering. Frågan ställdes i både

enkäten för unga och i enkäten för vårdnadshavare. Detta mätinstrument valdes för att kunna granska anonyma svar på en öppen fråga från ett större sampel.

2.3 Analysprocess

Hsieh & Shannon (2005) beskriver i sin artikel *Three Approaches to Qualitative Content Analysis* att konventionell innehållsanalys används då det råder brist på teori eller forskning i fenomenet man vill undersöka. Med konventionell innehållsanalys menar Hsieh & Shannon (2005) att man först läser grundligt igenom råmaterialet och identifierar meningsfulla delar som senare bildar olika koder. Koderna delas i sin tur in i kategorier baserat på de mönster som hittas i materialet, vilket senare redovisas i form av ett schema (Hsieh & Shannon, 2005). Hsieh & Shannon (2005) utgår ifrån att fördelen med den här formen av analysprocess är att kategorierna grundar sig enbart i deltagarnas perspektiv från den data som samlats in.

Respondenternas svar analyserades med hjälp av konventionell innehållsanalys för att förstå elevers och vårdnadshavares syn på hur skolan hanterar mobbningsituationer. Analyserna gjordes i programmet NVIVO där de öppna svaren kategoriserades för att bättre förstå helheter och se olika svarsmönster. Alla enkätsvar lästes igenom upprepade gånger.

Analysprocessen började med att skriva en kort förförståelse av materialet (se Bilaga 1) varefter all data lästes grundligt igenom. Olika teman formade inledningsvis koder, genom vilka svar med liknande tematik kunde kopplas samman. De öppna svaren lästes igenom en gång till, med de redan skapade kategorierna i baktanke. Det första utkastet av kategorier från elevernas enkät var följande; skolpersonalens agerande, skolmiljön, raster, vet inte, nej och övrigt. Efter det första utkastet lästes all data igenom upprepade gånger. Under analysprocessens gång hittades nya dimensioner, skapades nya kategorier, redan skapade kategorier uppdaterades och vissa kategorier slogs samman. I kategorin skolpersonalens agerande samlades ett flertal svar, vilket ledde till att tre huvudteman under kategorin hittades. Dessa blev till undergrupperingar för kategorin i fråga.

Gällande enkäten för vårdnadshavare blev det första utkastet av kategorier följande; skolpersonalens agerande, skolans resurser, samarbete mellan hem och skola, förebyggande av mobbning, vet inte, nej och övrigt. Vårdnadshavares svar var mer entydiga än elevernas, vilket gjorde att kategorierna inte ändrades alltför mycket under analysprocessens gång.

2.4 Trovärdighet, tillförlitlighet och överförbarhet

Begreppet validitet beskriver hur väl den forskning som genomförts beskriver fenomenet som den är ämnad att undersöka (Thornberg & Fejes, 2019) medan reliabilitet handlar om sannolikheten för att resultatet inte förändras om samma forskning utförs på nytt (Patel & Davidson, 2019). Inom kvalitativ forskning ligger validitets- och reliabilitetsbegreppen så nära varandra att forskare ofta väljer att lämna bort reliabilitet som begrepp, och därmed får validiteten en större roll inom kvalitativa forskningssammanhang (Patel & Davidson, 2019). Ett antal forskare inom kvalitativ forskning använder därav hellre begreppen trovärdighet och tillförlitlighet för att beskriva forskningens validitet och reliabilitet (Barbour, 2014; Flick, 2006; Patton, 2002).

Thornberg & Fejes (2019) förklarar att med trovärdighet och tillförlitlighet inom kvalitativ forskning avses noggrannheten över hela forskningsprocessen från datainsamling och analys till forskningsresultaten. Enligt Thornberg & Fejes (2019) kan man granska noggrannheten i forskningsprocessen genom att utvärdera ifall datainsamlingen, analysen och forskningsresultatet stämmer överens med forskningens syfte och frågeställningar. Denna avhandling hade som syfte att redogöra för vilka förbättringsförslag elever och vårdnadshavare har gällande mobbningsarbetet i skolan. Datainsamlingen och analysmetoden stämde väl överens med forskningens syfte då avhandlingen fokuserar på respondenternas öppna svar genom vilka respondenternas tankar och upplevelser samt olika förbättringsförslag kunde analyseras. Vid tolkningen av kvalitativ data finns det en risk för personliga tolkningar, vilket kan ha påverkat trovärdigheten och tillförlitligheten under forskningsprocessens gång. Avhandlingen använder data från två olika grupper, vilket i sin tur öppnar möjligheten för att jämföra de olika grupperna sinsemellan.

Överförbarheten, eller generaliseringen, i kvalitativa sammanhang beskriver hur väl forskningsresultaten för ett litet sampel kan generaliseras för större populationer, vilket upplevs ofta en aning problematisk inom kvalitativa studier hävdar Patel & Davidson (2019). Vidare skriver Patel & Davidson (2019) att även om det är svårt att genom kvalitativ forskning generalisera resultaten för en hel population kan kvalitativ forskning ge värdefull information och djupare förståelse i ett fenomen samt dess variationer. Denna avhandling använder data där samplets storlek kan ge en riktgivande uppfattning om hur eleverna och vårdnadshavare i Österbotten ser på skolans mobbningsarbete. Med det sagt kan resultaten inte ge en generaliserbar bild för större populationer utan snarare en inblick i vilka förbättringsförslag elever och vårdnadshavare i Österbotten har gällande skolans mobbningsarbete.

2.5 Etiska överväganden

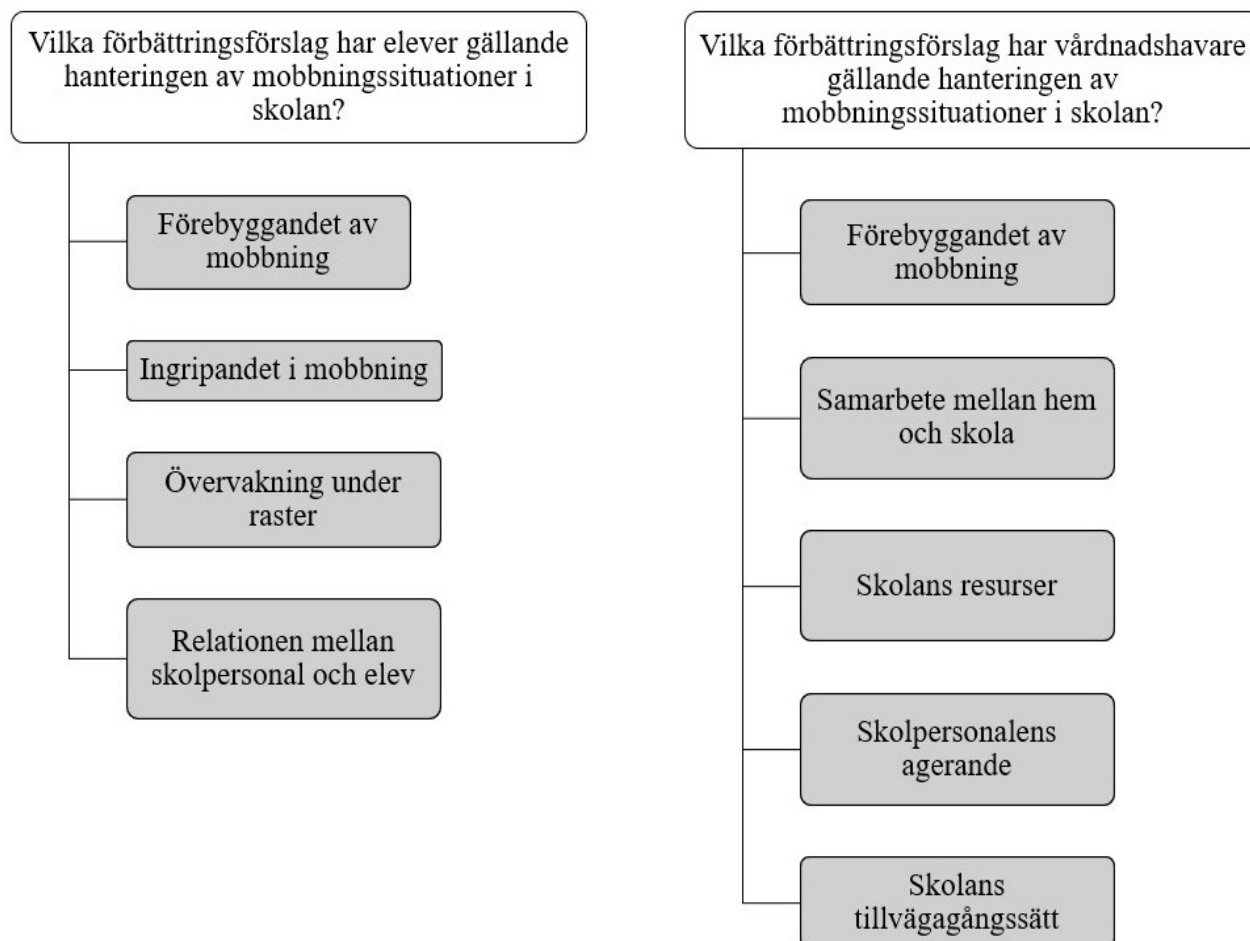
Forskningsetiska delegationen TENK (2019) beskriver de forskningsetiska principerna inom humanforskning som bör skydda de människor som är föremål för forskning. En forskningsdeltagare har rätt att frivilligt delta i en undersökning, vilket även innefattar rätten att vägra delta (TENK, 2019). Ifall forskningens deltagare är minderåriga för TENK (2019) fram ett antal principer som bör följas; minderåriga har rätten att få information berörande undersökningen till den grad som gör undersökningen begriplig för dem. Minderåriga bör ge sitt eget samtycke för deltagandet och ha rätt att avbryta deltagandet när som helst. Vårdnadshavaren har rätten att besluta deltagandet i en undersökning för ett barn under 15 år enligt TENK (2019), men att underrätta vårdnadshavaren räcker ifall barnets personuppgifter inte behandlas i samband med forskningen.

Avhandlingens enkätmaterial samlades in anonymt och frivilligt, vilket betyder att de ovannämnda principerna uppfylls. Deltagarna har fått information om enkätundersökningens ändamål och enkätsvarens användning i forskningssyfte.

3 Resultat

Resultaten för denna avhandling presenteras härnäst enligt elevernas och vårdnadshavares perspektiv. Först presenteras elevernas och senare vårdnadshavarnas perspektiv. Diskussionen och analysen av de båda parternas perspektiv sker i följande kapitel, där dessa även jämförs.

Figuren nedan beskriver de övergripande resultaten av båda perspektiven.

Figur 1: Kategorisering av respondenternas svar i förhållande till forskningsfrågan

3.1 Elevers perspektiv

Från enkätsvaren formades det fyra klara kategorier där respondenterna beskrev sina förbättringsförslag till skolans mobbningshantering. Kategorierna som framkom tydligt från respondenternas svar var (1) förebyggandet av mobbning, (2) ingripandet i mobbning, (3) uppmärksammandet av mobbning och (4) relationen mellan skolpersonal och elev. Nedan beskrivs respondenternas svar för samtliga kategorier.

3.1.1 Förebyggandet av mobbning

Ett antal respondenter lyfter fram mobbningsförebyggandet som ett förbättringsförslag till skolans mobbningshantering i sina svar. Förebyggandet beskrivs som viktigt men också svårt eftersom mobbningen äger rum även på andra arenor än i skolan.

Man borde vara noggrannare med att kolla upp om det förekommer mobbning och ha bra förebyggande arbete. (Respondent #128, gymnasieelev)

*Svårt att förebygga i skolan då mobbning inte endast sker i skolan.
(Respondent #9, gymnasieelev)*

Respondenterna lyfter även fram förebyggande åtgärder som de önskar att skolan skulle ta i bruk inom mobbningsarbetet. I respondenternas svar fanns bland annat idéer om kampanjer, temadagar, föreläsningar och gemensamma aktiviteter för skolans alla klasser där grupperna kunde blandas.

*Någon kampanj med föreläsare om hur illa det kan gå om man blir mobbad.
(Respondent #563, studerande på yrkeshögskola)*

*Skapa mer gemensamma uppgifter eller temadagar för hela skolan, så att grupper blandas och man lär känna varandra.
(Respondent #578, studerande på andra stadiet/yrkesutbildning)*

Respondenternas svar antydde också att man borde tala mera om mobbning i skolan samt definiera vad som avses med mobbning i skolsammanhang. Klara riktlinjer om att mobbning inte tolereras i någon form önskades även av flera respondenter.

Personalen borde göra det klart om att det är noll tolerans mot homofobi, sexism och islamofobi. Hör ofta glåpord kastas omkring om just de här sakerna. Vi talar aldrig om det i skolan. (Respondent #152, gymnasieelev)

3.1.2 Ingripandet i mobbning

Majoriteten av respondenternas svar tangerade ingripandet i mobbning. Respondenterna ansåg att skolpersonalen borde agera snabbare på mobbningsituationer och ta tag i det innan mobbningen hinner eskalera.

Jag tycker att man skulle borda reagera starkare till det minsta lilla, för att man vet aldrig hur någon annan tar det och hur det påverkar dens liv. Om t.ex. man känner sig mobbad och säger om det och alla säger att inte är det nu så illa men hur är det då om man annars också har det dålig. (Respondent #395, högstadielev)

I elevernas svar kom det fram önskemål om att skolpersonalen skulle tala med den som mobbar då de ingriper i mobbningen. Dessutom ansåg respondenterna att det vore viktigt att veta orsaken bakom mobbningen samt att också ta i beaktande mobbarens känslor.

Prata med dem som mobbar, de räcker inte att bara trösta offret, de måste ta tag i dom som mobbar. (Respondent #116, gymnasieelev)

Att lärarna ska prata med eleven som mobbar och fråga varför. (Respondent #243, lågstadielev)

Utöver respondenternas tankar kring skolpersonalens bristande agerande i mobbningsituationer fanns det även de som tyckte att skolpersonalen förhastat stämplade olika beteenden som mobbning även om det snarare handlade om vänskap eller skämt. Dessa respondenter karakteriserade skolpersonalen som för känsliga och argumenterade att de tog förhastade slutsatser.

De är för känsliga. De klara inte av att se någon säga något dåligt om någon även på skoj. (Respondent #358, högstadielev)

De tar för hårt på mobbning. Allt är inte mobbning. Det finns också kritik.

(Respondent #498, högstadielev)

Ineffektiviteten av bestraffning i mobbningssituationer nämndes i flera svar där kvarsittning och att höja på rösten beskrevs som dysfunktionella sätt att ta tag i mobbningen. I stället ville respondenterna att skolpersonalen skulle diskutera med de inblandade och att alla kunde förstå allvaret i och konsekvenser av mobbning. Besträffning ansågs också som ett sätt för skolpersonalen att ingripa i mobbning utan att behöva utreda saken grundligt.

Inte skrika och ropa och ge dem kvarsittning istället prata och faktiskt försöka få dom att förstå. (Respondent #444, högstadielev)

Nå läraren säger ingenting och de bryr sig inte om att någon blir mobbad. Ger bara kvarsittning utan någon som anledning fast personen är helt oskyldig. (Respondent #301, högstadielev)

Det fanns även svar där det tydligt framkom en förståelse för de svårigheter som lärare möter i arbetet med mobbning. Det kan vara nästan omöjligt för en utomstående att urskilja mobbning från gruppens interna jargong, vilket också nämndes i ett antal svar.

Det är bra om lärare försöker se efter om någon blir mobbad, men det är nog väldigt svårt att se skillnad på mobbning och allmänt "skojande" mellan vänner. (Respondent #130, gymnasieelev)

Kontakt till hemmet nämndes bara i ett enda svar där respondenten i fråga önskade att skolan snabbare skulle ta kontakt med vårdnadshavare. I enstaka svar beskylldes skolpersonalen för att de inte hade gjort någonting då de sett att mobbning framkommer.

3.1.3 Övervakning under raster

Raster och övervakningen under raster kunde förbättras i skolan enligt respondenterna i lågstadieålder. Lågstadieeleverna önskade att skolpersonalen, speciellt lärare, skulle vara mer uppmärksamma och observanta under rasterna för att ha bättre kontroll över vad som pågår utanför lektionstid. Respondenterna hävdade att det mobbas mest under rasterna.

*Ibland på raster lärare måste titta runt skolgården så de kan vet var finns mobba.
(Respondent #267, lågstadielev)*

*Stor skolgård o lärarna ser inte alltid mobbning. På rasterna mobbas det mest.
(Respondent #213, lågstadielev)*

3.1.4 Relationen mellan skolpersonal och elev

Respondenterna rapporterade lärarnas bristande tillit till sina elever och det budskap som eleverna vill förmedla åt dem. Den bristande tilliten beskrevs både genom att lärare inte tror på eleverna och genom att de inte lyssnar då eleven vill framföra något.

De [lärare] ska börja tro på sina elever. (Respondent #461, högstadielev)

Lärare måste hålla upp ögonen mer och tro på när eleverna eller en elev säger att de blir mobbad eller ser någon som mobbar. (Respondent #133, gymnasieelev)

Ett flertal respondenter rapporterade ett behov av att skolpersonalen skulle bry sig om eleverna. Oron för att skolpersonalen skulle ge upp, sluta bry sig och låta mobbningen fortsätta genomsyrade flera svar. Respondenterna rapporterade också att flera elever inte vågar berätta om sina mobbningserfarenheter för en vuxen då de anser att de inte blir hörda.

Lärarna måste BRY sig. Flertalet vågar inte berätta. (Respondent #312, högstadielev)

(Jag har inte sett att en enskild person blivit väldigt mycket kallad elaka saker eller sånt men) ...det finns såna som beter sig dåligt åt alla och i början försökte lärarna stoppa det men efter ett år har de flesta, inte alla helt gett upp. (Respondent #409, högstadielev)

Det ansågs viktigt för många respondenter att skolpersonalen skulle engagera sig i att ta reda på hur eleverna mår. Respondenterna önskade att skolans personal skulle fråga hur de mår, engagera sig mera samt lyssna och vara närvarande för att förstå elevers perspektiv på det som försiggår i skolan. Genom kontakt med elever skapas tillit och förtroende, vilket är viktiga byggstenar inom mobbningshantering i skolan.

*Att man får veta att det alltid finns någon som vill lyssna på en och som kan hjälpa en.
(Respondent #283, högstadielev)*

Samtal mellan skolpersonalen och eleverna, speciellt samtal med enskilda elever, nämndes som ett förbättringsförslag för mobbningsarbetet i skolan i flera svar.

Regelbundet ha samtal med eleverna enskilt för att få höra hur de tänker och känner. I högstadiet sa jag till min lärare att jag blev mobbad men hon bara skakade på huvudet och sa att jag inte alls blev det, det blev ett trauma för mig. (Respondent #581, studerande på yrkesutbildning/andra stadiet)

3.2 Vårdnadshavares perspektiv

Utgående ifrån respondenternas svar formades fem kategorier, vilka beskrev vårdnadshavares förbättringsförslag för skolans mobbningshantering. Kategorierna blev följande: (1) förebyggandet av mobbning, (2) samarbete mellan hem och skola, (3) skolans resurser, (4) skolpersonalens agerande samt (5) skolans tillvägagångssätt. Nedan presenteras samtliga kategorier närmare.

3.2.1 Förebyggandet av mobbning

Vårdnadshavare uppmärksammade i sina svar vikten av det förebyggande arbetet gällande hanteringen av mobbning i skolan. Betoningen i respondenternas svar låg på schemalagd tid för mobbningsförebyggandet i skolan, förstärkning av gruppdynamiken i klasser samt träning i sociala färdigheter. Flera respondenter beskrev att en erfarenhetstalare, som kunde berätta på barnets nivå om mobbnings livslånga konsekvenser, skulle vara en betydelsefull komponent inom förebyggandet av mobbning i skolan. Temadagar, föreläsningar samt olika organisationer som kunde berätta om sin verksamhet nämndes i samband med erfarenhetstalare.

*Ta dit föreläsare som berättar på barns nivåer hur denne mådde när den mobbades / dennes barn mådde när de mobbades. Polisen kanske har nån som kan berätta om nätmobbning och näthat? Eller nån på Decibel kanske kan föreläsa? Kampanjer mot mobbning och att PRATA om mobbning istället för att slå på skygglappar...
(Respondent #421, har barn i åk 3–4)*

Vårdnadshavare ansåg att mobbningsförebyggandet borde vara en del av elevers schema i skolan, inte något som skolpersonalen kunde plocka in vid behov. Respondenterna hade dock förståelse för lärares arbetsbörda och dess påverkan i mobbningsförebyggandet.

Det borde ges mycket mer schemalagd tid. Då tänker jag på den mobbningsförebyggande biten främst. Det ska absolut inte vara något som, enligt lärarens samvete, bara bakas in här och där. Sociala färdigheter, gruppdynamik och välmående kunde gott ges ett eget ämne. Om det förebyggande arbetet gavs mer tid är det självklart att det akuta mobbningsarbetet, när fall uppdagas, sedan skulle minska. Men även till det åtgärdande arbetet behöver lärarna få tid. Omänskligt att förutsätta att ett så värdefullt arbete ska utföras "vid sidan om" allt annat i skolan och egentligen utan ersättning. Nog vill vi ju som föräldrar att just detta arbete ska vara så professionellt utfört som möjligt, för våra barns bästa! (Respondent #390, har barn i åk 3–4)

Samarbetsövningar samt andra sätt att förstärka gruppdynamiken i klassen kom upp i ett antal svar. Respondenterna betonade också träning i sociala färdigheter på individuell nivå. Empati och allas lika värde nämndes som viktiga attribut för mobbningsförebyggandet i skolan.

Ordna samarbetsövningar, föreläsningar av f.d. mobbare och mobbningsoffer, satsa på att lära barn empati, allas lika värde osv. När man är ung tänker man sällan eller kanske aldrig på att den udda figuren i klassen kanske har det jättejobbigt i hemmet. (Respondent #306, har barn i åk 7–9)

...Mera empatiträning i skolan, mera prat om värderingar och känslor. (Respondent #382, har barn i åk 3–4)

Vårdnadshavare skriver i sina svar att lärare borde visa intresse för elevers välbefinnande i skolan och även utanför skolan. Genom ett gott bemötande kunde lärare skapa kontakter med elever där elever kunde dela med sig av sådant som tynger dem.

Lärarna borde bli mer intresserade av hur ungdomarna har det, hur de pratar med varandra, vad som händer utanför skolan. Mer fokus på empatiskt bemötande och relationerna i skolan, både mellan lärare och elever och mellan eleverna. (Respondent #111, har barn i åk 7–9)

3.2.2 *Samarbete mellan hem och skola*

Samarbete mellan hem och skola nämndes i ett flertal svar. En del respondenter ansåg att samarbetet mellan hem och skola sköttes bra med tanke på omständigheterna. Dessa respondenter medgav att då mobbning förflyttats till digitala plattformar är det nära på omöjligt för skolan att övervaka allting.

Det som är bra är att det går ut allmänna meddelande från skolan sida till vårdnadshavarna via Wilma då personalen märker att det är något på gång bland eleverna som inte är ok. Då uppmuntras samtal hemma med barnen och kontakt till skolan om något framkommer. Det ska vara nolltolerans gällande mobbning, men det är lättare sagt än gjort. Vuxna i hemmen borde också föregå med gott exempel. Mobbningen har tagit andra former och flyttat till sociala medier, olika spelplattformar osv. Svårt att övervaka och det som sker på fritiden följer också med till skolan.

(Respondent #98, har barn i åk 7–9)

Det fanns dock svar som ansåg att skolan kunde förbättra sin kommunikation med hemmen och i synnerhet satsa på uppföljningen av mobbningssituationer. Vårdnadshavare önskade bli involverade i mobbningshanteringen redan från början och även vara med under processens gång vid sidan av skolpersonalen.

Genast omedelbart att akut möte mellan barnen och deras föräldrar och lärare vid minsta lilla misstanke om mobbning. Där komma överens om hur vi fortsätter, eller komma fram till att det varit något missförstånd som inte upprepas. Detta följs upp med nytt möte om en viss tid, t ex 2 veckor, en månad. Har det skett förbättring?... (Respondent #119, har barn i åk 7–9)

Det som genomsyrade alla svar inom denna kategori var att skolan bör ta mobbningsproblematiken på allvar och kontakta hemmen då en misstanke av mobbning uppstår. Wilma-verktyget nämndes i flera svar som välfungerande i att dela information och föra dialog mellan hem och skola.

Att helt få bukt med mobbning, utanförskap, illamående, trakasserier, sexism etc. är nog svårt, men jag upplever att skolan är snabb med att informera till hemmet (via t.ex.) Wilma

då något inträffat eller då personalen fått kännedom om att något pågår. Jag tror att dessa problem nog tas på allvar i skolan och att man ofta vill föra dialog med hemmet... (Respondent #169, har barn i åk 7–9)

3.2.3 Skolans resurser

En del vårdnadshavare ansåg att skolor har bristfälliga resurser för att tackla mobbningsproblematiken. Ett behov av mera resurser, också utöver skolans egen personal, syntes i respondenternas svar.

Det behövs mera resurser för att anställa kuratorer, speciallärare, skolgångsbiträden. Socialarbetare och polis in i skolvärlden. (Respondent #263, har barn i åk 7–9)

Några enstaka svar av vårdnadshavare med barn i lågstadieåldern beskrev ett behov av mera övervakning på skolans raster. Dessa vårdnadshavare beskrev i sina svar en brist på övervakare under rasterna, vilket i sin tur möjliggör, enligt vårdnadshavarna, mobbningsituationer som skolpersonalen inte är medvetna om.

...det är ändå oundvikligt att konflikter uppstår då det är många barn tillsammans och hemskt att de minsta eleverna ska drabbas av att övervakningen brister. Barn vågar inte alltid säga till heller. Möjligheterna till socialt umgänge är mycket större i en stor skola, men ännu mer resurser borde läggas på att övervaka eleverna även utanför lektionstid. (Respondent #501, har barn i åk 1–2)

3.2.4 Skolpersonalens agerande

Vårdnadshavare lyfte upp speciellt lärarnas agerande i mobbningsituationer i sina svar. Enligt respondenterna bör lärare ta större ansvar, agera snabbare, lyssna på sina elever samt våga ta itu med mobbningen. Det nämndes också i ett flertal svar att lärare inte ser mobbningen i skolan eller vänder ryggen till då mobbning inträffar.

En del lärare "blundar" för mobbning. De vet att det förekommer men in griper inte. Lärarna måst våga ingripa. (Respondent #137, har barn i åk 5–6)

Vårdnadshavare tar upp den indirekta mobbningen i sina svar och medger att det kan vara krävande för skolpersonalen att handskas med och ingripa i den. Respondenterna utgår från att den här formen av mobbning är mer skadlig än den fysiska mobbningen, och lyfter därför upp vikten av att hitta fungerande sätt att motverka den indirekta mobbningen i skolan.

Personalen borde ta mobbning på större allvar, speciellt den icke-fysiska mobbningen som kanske är svårare att upptäcka och åtgärda, men sätter djupare spår.

(Respondent #3, har barn i åk 5–6)

3.2.5 Skolans tillvägagångssätt

Svaren som kategoriserats under skolans tillvägagångssätt tangerar de konsekvenser som mobbning ger upphov till samt de program som skolan använder för att stoppa mobbningen. I ett flertal svar beskrev vårdnadshavare en önskan för allvarligare bestraffning och tydligare konsekvenser för den som mobbar.

Mer och tydligare konsekvenser för de som mobbar! Upplever att det är den mobbade som ska gå till kurator och bearbeta och ibland även tvingas byta klass / skola medan mobbaren är kvar... (Respondent #382, har barn i åk 3–4)

Respondenterna nämnde bland annat snabbare brottsanmälningar samt skolbyte för mobbaren som alternativa lösningar till mobbningsproblematiken. En del respondenter upplevde också att den som utsätts för mobbning i skolan hamnar ta större konsekvenser än den som utsätter andra.

Skolan kunde vara snabbare med att göra brottsanmälningar och involvera polisen i olika sammanhang. (Respondent #230, har barn i åk 7–9)

Den som kontinuerligt mobbar en annan bör vara den som byter skola, inte offret. (Respondent #23, har barn i åk 5–6)

Antimobbningsprogrammet KiVa-skola nämndes i ett antal svar där vårdnadshavare beskrev programmet som ineffektivt och dysfunktionellt i praktiska sammanhang. KiVa-programmet hade inte lyckats stoppa mobbningen enligt respondenterna.

”Kiva projektet låter bra och fint på pappret, men fungerar inte alls i praktiken. Har barn som kommit hem med bilmärken, blåmärken, och annat...”

(Respondent #70, har barn i åk 7–9)

Alla svar som tangerade KiVa-programmet hade en negativ ton och genomsyrades av en frustration gentemot programmets användning i barnets skola.

4 Diskussion

I detta kapitel diskuteras avhandlingens resultat samt forskningsmetod. I slutet av kapitlet lyfts alternativa förslag fram kring fortsatt forskning i avhandlingens tematik och slutligen ges råd till fältet.

4.1 Resultatdiskussion

Syftet med avhandlingen är att redogöra för vilka förbättringsförslag elever och vårdnadshavare har gällande mobbningsarbetet i skolan. På basis av forskningsintresset ställdes följande forskningsfrågor: (1) vilka förbättringsförslag har elever gällande hanteringen av mobbningsituationer i skolan och (2) vilka förbättringsförslag har vårdnadshavare gällande hanteringen av mobbningsituationer i skolan.

I förförståelsen av materialet (se Bilaga 1) trodde skribenten att eleverna skulle ha en önskan om att lärare skulle agera annorlunda i mobbningsituationer och att vårdnadshavare i sin tur skulle poängtera skolans bristfälliga resurser och önska en bättre kommunikation mellan hem och skola. Nedan beskrivs avhandlingens resultat för respektive forskningsfråga.

4.1.1 Elevernas syn på hur skolan hanterar mobbning

Den första forskningsfrågan handlade om elevernas perspektiv på hur skolan hanterar mobbning och närmare bestämt elevernas förbättringsförslag gällande skolans hantering av mobbningsituationer.

Eleverna förde fram förbättringsförslag gällande det mobbningsförebyggande arbetet i skolan genom exempelvis olika kampanjer, temadagar och föreläsningar. Eleverna hade också en önskan om gemensamma aktiviteter för hela skolan där grupperna kunde blandas, så att man kunde lära känna elever från olika klasser. Elevdelaktighet i de beslut som fattas om det mobbningsförebyggande arbetet i skolan ansågs också vara viktigt enligt elevernas svar. De förebyggande åtgärder som eleverna beskriver kunde tas in i skolans antimobbingsplan där skolans förebyggande samt ingripande insatser beskrivs på individ-, grupp- samt skolnivå (Laitinen m.fl., 2020). Nätmobbning nämndes i enbart enstaka svar, dock inte i ett förebyggande syfte, utan snarare som ett konstaterande att mobbning finns också på nätet.

Eleverna hade flera förbättringsförslag gällande skolpersonalens agerande i mobbningsituationer, vilket stämmer överens med förförståelsen av materialet (se Bilaga 1). Tidigare forskning framhäver vikten av dialog i hanteringen av mobbningsituationer (Frisén

& Holmqvist, 2010; Hamarus, 2006) samt vikten av att skolpersonalen agerar för att stoppa mobbning i skolan (Crothers m.fl., 2006; Friséén m.fl., 2012). I denna studie önskade eleverna att då mobbning inträffar skulle lärarna tro på dem, lyssna på dem samt bry sig om dem. En rädsla för att lärare skulle ge upp och låta mobbningen fortgå genomsyrade flera svar. Eleverna önskade att skolpersonalen skulle engagera sig mera i elevernas välmående genom att fråga hur de mår, lyssna samt vara närvarande. Samtal med elever, speciellt enskilda samtal, nämndes som viktiga för eleverna i mobbningshanteringen.

Gällande mobbningsingripandet fanns det inte en enhetlig linje i elevernas svar. En del elever ansåg att skolpersonalen borde agera snabbare och ta tag i mobbningen direkt, medan andra tyckte att skolpersonalen förhastat stämplade diverse beteenden som mobbning även om det nödvändigtvis inte handlade om det. Hamarus (2006) skriver att vuxna i skolan sällan märker av mobbningen då de inte förstår elevernas egen slang, vilket kunde bidra till missförstånd gällande var gränsen till mobbning går. Enligt eleverna var skolans traditionella bestraffningsformer, som exempelvis kvarsittning eller att höja på rösten, ineffektiva. I stället önskade eleverna att skolpersonalen skulle föra fram allvaret i mobbning samt dess långvariga konsekvenser för alla inblandade parter, vilket stämmer överens med Friséén och Holmqvist (2010) där eleverna ansåg att allvarliga diskussioner var det effektivaste sättet att få stopp på mobbningen.

Att tala om mobbning i skolan samt att klargöra vad mobbning innefattar var av stor vikt enligt eleverna. Det fanns en del svar där eleverna förde fram att de inte vågar berätta för skolpersonalen om sina mobbningsupplevelser då de känner att de inte blir hörda. Enligt Blomqvist m.fl. (2020) är det bara 55,6 % av eleverna som berättar för någon om de upplevt mobbning och bara 22,6, % av dessa väljer att vända sig till lärare. I Hamarus (2006) studie kommer det fram att elever inte berättar för en vuxen eftersom det bryter mot de normer som råder i den inofficiella kulturen bland eleverna.

Även den så kallade mobbarens välmående och känslor oroade eleverna och de ansåg att lärare borde tala mera med den som mobbar för att utreda saken grundligt. Vidare tyckte eleverna att också mobbarens känslor borde tas i beaktande och orsaken bakom mobbningen borde komma fram då skolan hanterar mobbningssituationer. Av alla respondenter var det bara lågstadieeleverna som önskade effektivare övervakning under raster samt att lärare skulle ha mera koll på vad som försiggår under rasterna.

4.1.2 *Vårdnadshavares syn på hur skolan hanterar mobbning*

Den andra forskningsfrågan behandlade vårdnadshavares förbättringsförslag gällande skolans hantering av mobbningssituationer.

Vårdnadshavares förbättringsförslag för förebyggandet av mobbning i skolan kretsade kring schemalagd tid för förebyggandet, förstärkande av gruppdynamiken i klasser samt träning i sociala färdigheter. Rigby (2017) lyfter också upp träning i sociala och emotionella färdigheter, men framhäver inte träning i ett förebyggande syfte utan hävdar att träningen borde införas för de elever som redan varit involverade i mobbningen.

Vårdnadshavare i denna studie hade även önskemål om temadagar, föreläsningar samt erfarenhetstalare som kunde berätta för unga om mobbningens långvariga konsekvenser. Enligt vårdnadshavarna borde lärare visa mer intresse för elevernas välmående, men i svaren syntes också en förståelse för lärares arbetsbörda.

I tidigare forskning beskrivs vårdnadshavares missnöje gällande den bristfälliga kommunikationen mellan hem och skola (Hale m.fl., 2017; Harcourt m.fl., 2014; Rigby, 2017). Svaren gällande samarbetet mellan hem och skola i den här studien var inte helt entydiga. En del vårdnadshavare var nöjda med skolans kommunikation med hemmen, medan andra ansåg att skolan borde förbättra sin kommunikation genom att involvera vårdnadshavarna i ett tidigare skede då mobbning inträffar.

Enligt Brown m.fl. (2013) ansåg vårdnadshavare att skolan inte tog mobbning på allvar och att de inte heller följde upp mobbningssituationer. Vårdnadshavare i denna studie var ense om att mobbning i skolan bör alltid tas på allvar och att vårdnadshavare bör vara delaktiga i hanteringen av mobbningssituationer i skolan. Uppföljning av mobbningssituationer fördes fram som ett förbättringsförslag i mobbningshanteringen i skolan även av vårdnadshavarna i denna studie.

Skolans bristfälliga resurser ansågs påverka mobbningshanteringen, vilket stämde överens med förförståelsen (se Bilaga 1). Enligt vårdnadshavare syntes resursbristen bland annat i övervakningen utanför lektionstider då eleverna har rast. Vissa respondenter var oroliga över skolans resurser och ifrågasatte deras tillräcklighet för att tackla skolmobbningsproblematiken.

Skolpersonalens agerande i mobbningssituationer ifrågasattes i flera svar. Enligt vårdnadshavarna borde skolpersonalen, närmare bestämt lärare, ta större ansvar i mobbningshanteringen, agera snabbare då mobbning inträffar samt våga ta itu med mobbningen. Lärares otillräckliga agerande i mobbningssituationer beskrevs också i Hale m.fl.

(2017) och Rigby (2017) studier. Vårdnadshavare lyfte också fram vikten av att lyssna på eleverna vid mobbningshanteringen. Även om vårdnadshavare hade förståelse för hur krävande mobbningsarbetet i skolan kan vara, speciellt gällande den indirekta mobbningen, anklagade en del respondenter lärarna för att ha vänt ryggen till då mobbning inträffat.

I regel önskade vårdnadshavare en allvarligare bestraffning åt elever som utsätter andra för mobbning. De bestraffningsformer som nämndes var brottsanmälningar med låg tröskel samt skolbyten. Rigby (2017) konstaterar att vårdnadshavare ansåg att ingripandet i mobbningsituationer borde handla om att ändra på mobbarens beteende inte den utsattes resiliens för mobbning. I enlighet med Rigby (2017) hävdade vårdnadshavare i denna studie att den utsatta eleven ofta genomlider större konsekvenser än den som utsätter andra, vilket respondenterna ville få en förändring på. Vårdnadshavare hade en negativ syn på antimobbingsprogrammet KiVa-skola och ansåg att trots att den verkade fin på papper, fungerade den inte i praktiken.

4.1.3 Jämförelse mellan elevers och vårdnadshavares syn på hur skolan hanterar mobbning

På basen av avhandlingens resultat kan det konstateras att både elever och vårdnadshavare efterlyste en förbättring i skolans förebyggande åtgärder gällande mobbning. Båda målgrupperna önskade att temadagar, kampanjer eller föreläsningar kunde inkluderas i det förebyggande mobbningsarbetet.

Vårdnadshavare önskade ett bättre samarbete mellan hem och skola, vilket eleverna inte poängterade i sina svar. Skolpersonalens agerande i mobbningsituationer framhövdes dock av både elever och vårdnadshavare. Elevernas tankar kring skolpersonalens agerande kretsade kring tillit och omsorg från skolpersonalen gentemot elever då de delar med sig av sina mobbningsupplevelser. Eleverna önskade också att skolpersonalen skulle aktivt engagera sig genom samtal med sina elever. Vårdnadshavare framhövde i sin tur vikten av omedelbart ingripande i mobbningsituationer samt skolpersonalens ansvar i att ingripa. Att lyssna på eleverna ansågs avgörande av både elever och vårdnadshavare.

Svaren gällande ingripandet i mobbning var motstridiga mellan målgrupperna. Eleverna oroade sig om också mobbarens välmående och önskade en djupgående utredning av mobbningsituationen, medan vårdnadshavare hävdade att en mer allvarligare bestraffning för den som mobbar andra vore på sin plats.

4.2 Metoddiskussion

Denna studie hade som syfte att redogöra för vilka förbättringsförslag elever och vårdnadshavare har gällande mobbningsarbetet i skolan. Under detta kapitel granskas avhandlingens metod genom att kritiskt utvärdera forskningsprocessen samt dess trovärdhet, tillförlighet och överförbarhet.

Enkät valdes som metod för denna studie och dess kvalitativa data analyserades. Den öppna frågan gällande elevers samt vårdnadshavares förbättringsförslag för skolans mobbningsarbete och de svar som respondenterna gav granskades för att besvara studiens forskningsfrågor. Enkätens data samlades in före avhandlingen påbörjades. Detta underlättade med studiens trovärdighet och tillförlitlighet då forskningsprocessen reflekterar avhandlingens syfte och de forskningsfrågor som ställdes (Thornberg & Fejes, 2019).

Enkäten nådde flertal respondenter i samtliga målgrupper, vilket gav en bredd på de åsikter och förbättringsförslag som lyfts upp i resultatet. Respondenterna i de ungas enkät var av varierande ålder (12–26 år), vilket breddade resultatet ytterligare. Åldersfördelningen försvårar dock resultatets överförbarhet. De vårdnadshavare som besvarat enkäten hade barn på alla stadier, vilket breddade även resultatet för vårdnadshavares del. Studiens resultat skulle dock ha blivit mer specifikt ifall åldersfördelningen för både elever och vårdnadshavares barn hade varit snävare. Denna studie strävar efter att ge en översikt på hur elever och vårdnadshavare i Österbotten ser på skolans mobbningsarbete, vilket gynnas av den omfattande åldersfördelningen. Avhandlingen presenterar resultat från både elevers och vårdnadshavares perspektiv, vilket öppnar upp till jämförelse mellan dessa.

Eftersom avhandlingens resultat baserar sig på enkätens fråga om enbart förbättringsförslag för skolans mobbningshantering saknas respondenternas åsikter gällande vad skolan gör väl i sitt mobbningsarbete. Kritikens andel i respondenternas svar är stor då det specifikt frågades om vad som kunde förbättras gällande skolans mobbningshantering i enkätens öppna fråga.

Svaren och de synpunkter som lyfts upp i resultatet kan ha påverkats av enkätens anonymitet samt respondenternas frivilliga deltagande. Det kan spekuleras ifall det är dem med starkast åsikter eller mest erfarenhet gällande skolans mobbningsarbete som svarat på den öppna frågan som granskades. Samtidigt bör det poängteras att enkätens anonymitet ger utrymme för mer ärliga svar då respondenterna inte kan kännas igen på basen av sina svar.

Enkätens spridning omfattade enbart Österbotten, vilket i sig ger en bild på respondenternas svar gällande ett specifikt område. Det går dock inte att tillämpa den resultat som studien kommit fram till på en nationell skala.

De öppna svaren gav en bild om respondenternas tankar, vilka hjälpte med att forma en djupare förståelse i ämnet. Ett mer djupgående och omfattande resultat kunde ha nåtts genom att kombinera även andra forskningsmetoder i studien. Enkätens öppna fråga gav enbart få ord eller några meningar per respondent utan möjligheten för förtydligande frågeställningar. Resultatet påverkas därmed av hur respondenternas svar tolkats. Eftersom studien granskar enbart svar i enkätens öppna fråga gällande skolans mobbningshantering förblev ett antal frågor obesvarade. Ifall studien använt sig av en enkät som handlat enbart om skolans mobbningshantering kunde resultatet ha blivit mer omfattande. Flera synpunkter och återkommande svar kunde ändå konstateras då enkäten nått så många respondenter.

4.3 Förslag på fortsatt forskning och råd till fältet

I avhandlingen kommer det fram olika förbättringsförslag för skolans mobbningsarbete både från elevers och vårdnadshavares perspektiv. I detta kapitel presenteras förslag för fortsatt forskning samt råd till fältet. Förslagen på fortsatt forskning grundar sig i de kunskapsluckor som denna avhandling lämnar. Råd till fältet presenteras i form av konkreta exempel genom vilka mobbningshanteringen i skolan kunde förbättras enligt elever och vårdnadshavare i denna studie.

För att vidga kunskapen i synen på mobbningshantering i skolan kunde skolpersonalens perspektiv på ämnet inkluderas. Skolpersonalen kunde erbjuda värdefull insyn i vad som egentligen görs i skolorna för att hantera mobbningsituationer samt vad som fungerar väl och vad som kunde utvecklas enligt dem. I denna avhandling presenteras elevers och vårdnadshavares syn på skolans mobbningshantering i form av förbättringsförslag, men det går inte att med säkerhet veta vad som egentligen försiggår i skolan då skolpersonalens syn inte inkluderats i studien. En studie där alla tre målgrupper (elever, vårdnadshavare och skolpersonal) och deras perspektiv i det mobbningsförebyggandearbetet kunde ge svar på de frågor som denna avhandling lämnar obesvarade.

Genom att granska skillnader mellan olika skolor, stadier eller regioner kunde det åstadkommas en djupdykning i elevers och vårdnadshavares syn på hur skolan hanterar mobbningsituationer och därigenom ett mer omfattande resultat. Jämförelse mellan skolor, stadier och regioner kunde ge konkreta förbättringsförslag för mobbningshantering i en viss skola, på ett bestämt stadie eller i en större region.

Det som elever och vårdnadshavare är nöjda med gällande skolans mobbningshantering fattas från denna avhandling, vilket lämnar utrymme för fortsatt forskning. Genom att ge elever och vårdnadshavare möjlighet att beskriva det som de är nöjda med gällande skolans mobbningshantering kunde en mer omfattande helhetsbild av skolans mobbningshantering skapas. Denna avhandling ger en kritisk syn på skolans mobbningshantering då den positiva synen lämnas bort även om realiteten är att det görs mycket rätt gällande mobbningshantering i de finländska skolorna.

I avhandlingens resultat kan det konstateras en önskan om förbättring i skolans förebyggande mobbningsarbete. Både elever och vårdnadshavare framhäver vikten av det förebyggande mobbningsarbetet och kommer också med konkreta förslag i form av temadagar, kampanjer eller föreläsningar för att förebygga mobbning i skolan. Dessa förslag kan anses som direkta råd till fältet.

Ett ytterligare råd handlar om engagerad skolpersonal som lyssnar på sina elever. Genom samtal med eleverna kan en relation av ömsesidig tillit byggas, vilket öppnar upp för diskussion om även känsliga ämnen, som exempelvis mobbning i skolan. Avhandlingens resultat reflekterar vikten av antimobbingsplaner i skolan som då mobbningsincidenter inträffar ger svar på frågorna vem gör samt när och hur görs det. Klarhet i hur skolan hanterar mobbningsituationer gynnar alla parter. Flertal svar i båda målgrupperna önskade en förbättring i skolpersonalens agerande, vilket eventuellt kunde lösas genom en utförlig antimobbingsplan.

4.4 Konklusion

Denna avhandling reflekterar det egna forskningsintresset för att förbättra mobbningshanteringen i skolorna. Forskningsluckan i elevers samt vårdnadshavares syn på hur skolan hanterar mobbning dikterade valet av avhandlingens tema.

Vikten av förebyggande arbete poängteras hos både elever och vårdnadshavare. För att mobbning i skolan kan förebyggas effektivare krävs det dialog mellan alla inblandade parter och en gemensam syn i mobbning som fenomen samt förebyggandet av den. Genom engagerad skolpersonal som välkomnar till diskussion kring mobbnings tematiken kan goda resultat nås. Skolpersonalens agerande i mobbningsituationer är avgörande.

Utbildningsstyrelsen (2020) påminner om vikten av ett kontinuerligt mobbningsarbete i skolorna genom att jämföra mobbning med ogräs; då man plockar bort det på ett ställe, dyker det upp på ett annat. Här är en klar och tydlig antimobbingsplan som används effektivt även i praktiska sammanhang det bästa redskapet för skolans mobbningshantering.

Referenser

- Bandura, A., Barbarabelli, C., Caprara, G. V., & Pastorelli, C. (1996). Mechanisms of moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 364–374. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.71.2.364>
- Blomqvist, K., Saarento, S., & Salmivalli, C. (2020). Telling adults about one's plight as a victim of bullying: student- and context-related factors predicting disclosure. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61, 151–159. <https://doi.org/10.1111/sjop.12521>
- Bradshaw, C. P. (2015). Translating research to practice in bullying prevention. *American Psychologist*, 70(4), 322. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0039114>
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. *International Encyclopedia of Education*, vol. 3 (2nd red., 1643–1647). Oxford, England: Elsevier.
- Brottsofferjouren. (u.å.). *Skolmobbing sårar och kan påverka livet negativt ännu som vuxen*. Justitieministeriet. Hämtat 27.6.2022 från <https://www.riku.fi/sv/olika-brott/skolmobbing/>
- Brown, J. R., Aalsma, M. C., & Ott, M. A. (2013). The experiences of parents who report youth bullying victimization to school officials. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(3), 494–518. <https://doi.org/10.1177/0886260512455513>
- Crothers, L. M., Kolbert, J. B., & Barker, W. F. (2006). Middle School Students' Preferences for Anti-Bullying Interventions. *School Psychology International*, 27(4), 475–487. <https://doi-org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1177/0143034306070435>
DOI: 10.1177/0143034306070435
- Diskrimineringslag (30.12.2014/1325). Finlex. <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2014/20141325>
- Ellis, B. J., Volk, A. A., Gonzalez, J.-M., Embry, D. D. (2015). The Meaningful Roles intervention: An evolutionary approach to reducing bullying and increasing prosocial behavior. *Journal of Research on Adolescence*, 26(4), 622-637. <https://doi.org/10.1111/jora.12243>
- Ellmin, R. (2014). *Att förebygga mobbning i skolan*. Liber.
- Espelage, D. L. (2014). Ecological theory: Preventing Youth Bullying, Aggression, and Victimization. *Theory Into Practice*, 53(4), 257-264. <https://doi.org/10.1080/00405841.2014.947216>
- Evans, C. B., Fraser, M. W., & Cotter, K. L. (2014). The effectiveness of school-based bullying prevention programs: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 19(5), 532–544. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2014.07.004>

- Farrell, A. H., & Dane, A. V. (2019). Bullying, victimization, and prosocial resource control strategies: Differential relations with dominance and alliance formation. *Evolutionary Behavioral Sciences*, 1–14. <https://doi.org/10.1037/ebs0000178>
- Fekkes, M., Pijpers, F. I., Fredriks, A. M., Vogels, T., & Verloove-Vanhorick, S. P. (2006). Do bullied children get ill, or do ill children get bullied? A prospective cohort study on the relationship between bullying and health-related symptoms. *Pediatrics*, 117(5), 1568–1574. <https://doi.org/10.1542/peds.2005-0187>
- Frisén, A. & Berne, S. (2016). *Nätmobbing – Handbok för skolan*. Natur & Kultur.
- Frisén, A., Hasselblad, T., & Holmqvist, K. (2012). What actually makes bullying stop? Reports from former victims. *Journal of Adolescence*, 35(4), 981–990. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.02.001>
- Frisén, A., & Holmqvist, K. (2010). Adolescents' own suggestions for bullying interventions at age 13 and 16. *Scandinavian Journal of Psychology*, 51(2), 123–131. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2009.00733.x>
- Gaffney, H., Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2021). What works in anti-bullying programs? Analysis of effective intervention components. *Journal of School Psychology*, 85, 37–56. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2020.12.002>
- Garandeau, C. F., Lee, I. A., & Salmivalli, C. (2014). Differential effects of the KiVa anti-bullying program on popular and unpopular bullies. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35(1), 44–50. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2013.10.004>
- Hein, N. (2014). Parental positions in school bullying: The production of powerlessness in home–school cooperation. I R. M. Schott (Red.), *School bullying: New theories in context* (pp. 301-329). Cambridge University Press.
- Hale, R., Fox, C., L. & Murray, M. (2017). “As a Parent You Become a Tiger”: Parents Talking about Bullying at School. *Journal of Child and Family Studies*, 26, 2000–2015. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0710-z>
- Hamarus, P. (2006). *Koulukiusaaminen ilmiönä – Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta*. [Doktorsavhandling, Jyväskylän Yliopisto]. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13307/9513926966.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Harcourt, S., Jasperse, M. & Green, V., A. (2014). “We were Sad and We were Angry”: A Systematic Review of Parents' Perspectives on Bullying. *Child Youth Care Forum* 43(3):373-391. <https://doi.org/10.1007/s10566-014-9243-4>

- Hsieh, H.-F., & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>
- Jiménez-Barbero, J. A., Ruiz-Hernández, J. A., Llor-Zaragoza, L., Pérez-García, M., & Llor-Esteban, B. (2016). Effectiveness of anti-bullying school programs: A meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 61, 165-175. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2015.12.015>
- Juvonen, J., & Graham, S. (2014). Bullying in schools: The power of bullies and the plight of victims. *Annual Review of Psychology*, 65(1), 159-185. DOI: 10.1146/annurev-psych-010213-115030
- Jääskeläinen, L., Hautakorpi, J., Onwen-Huma, H., Niittymäki, H., Pirttijärvi, A., Lempinen, M., Kajander, V. (2015). *Jämställdhetsarbete är en kunskapsfråga – Guide för främjande av jämställdhet i den grundläggande utbildningen*. Utbildningsstyrelsen. Guider och handböcker 2015:4. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/173401_jamstalldhetsarbete_ar_en_kunskapsfraga.pdf
- Korhonen, L. (2021). *Kiusaaminen*. Terveyskirjasto Duodecim. <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00028>
- Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (8.8.1986/609). Finlex. <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1986/19860609>
- Lag om ändring av 29 § i lagen om grundläggande utbildning (1498/2016). Finlex. <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2016/20161498>
- Laitinen, K., Haanpää, S., Francke, L. & Lahtinen, M. (2020). *Antimobbningsarbete i skolor och läroanstalter*. Utbildningsstyrelsen. Guider och handböcker 2020:3b. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/antimobbningsarbete_i_skolor_och_laroanstalter.pdf
- Lee, S., Kim, C. J., & Kim, D. H. (2015). A meta-analysis of the effect of school-based anti-bullying programs. *Journal of Child Health Care*, 19(2), 136-153. <https://doi.org/10.1177/1367493513503581>
- Mannerheims Barnskyddsförbund. (4 juni 2021). *Kiusaaminen*. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen/>
- Mannerheims Barnskyddsförbund. (8 december 2020). *Vad är mobbning?* <https://www.mll.fi/sv/hemsida/om-mll/forebyggande-av-mobbning/vad-ar-mobbning/>

- Menesini, E., & Salmivalli, C. (2017). Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine*, 22(sup:1), 240–253. <https://doi.org/10.1080/13548506.2017.1279740>
- Mishna, F., Sanders, J. E., McNeil, S., Fearing, G., & Kalenteridis, K. (2020). “If Somebody is Different”: A critical analysis of parent, teacher and student perspectives on bullying and cyberbullying. *Children and Youth Services Review*, 118, 105366. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105366>
- Nakamoto, J., & Schwartz, D. (2010). Is peer victimization associated with academic achievement? A meta-analytic review. *Social Development*, 19(2), 221–242. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2009.00539.x>
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Patel, R. & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur.
- Psykologiguiden. (u.å.). *Intervention*. Natur & Kulturs Psykologilexikon. <https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=prevention>
- Psykologiguiden. (u.å.). *Prevention*. Natur & Kulturs Psykologilexikon. <https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=intervention>
- Rigby, K. (2007). *Bullying in schools: And what to do about it*. Aust Council for Ed Research.
- Rigby, K. (2019). How Australian parents of bullied and non-bullied children see their school responding to bullying. *Educational Review*, 71(3), 318–333. <https://doi.org/10.1080/00131911.2017.1410104>
- Rumpu, N, Markkanen, E-L., Hyvärinen, N., Anttila, N., Danschu, P., Kuvaja, M., Romantschuk, M. & Sainio, M. (2022). Kiusaamista ehkäisevien sekä hyvinvointia ja työrauhaa parantavien menetelmien arviointi – Keskeisimmät tulokset seitsemästä arvioidusta menetelmästä. *Tiivistelmät 10:2022*. Nationella centret för utbildningsutvärdering [Karvi]. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2022/08/KARVI_T1022.pdf
- Salmivalli, C. (1998). *Kiusaaminen ryhmäilmionä*. Gaudeamus.
- Salmivalli, C. (2010). *Koulukiusaamiseen puuttuminen – Kohti tehokkaita toimintamalleja*. PS-kustannus.
- Sawyer, J. L., Mishna, F., Pepler, D., & Wiener, J. (2011). The missing voice: Parents' perspectives of bullying. *Children and Youth Services Review*, 33(10), 1795–1803. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.05.010>

- TENK. (2019). *Etiska principer för humanforskning och etikprovning inom humanvetenskaperna i Finland - Forskningsetiska delegationens anvisningar 2019*. Forskningsetiska delegationens publikationer 3/2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Etikprovning_inom_humanvetenskaperna_2020.pdf
- THL. (16 november 2020). *Välbefinnandet bland barn och unga 2019 – Enkäten Hälsa i skolan 2019*. Statistikrapport 44/2020. ISSN 1798–0887. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140693/Tilastoraportti_46_Kouluterveykskysely_SV.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Thornberg, R. & Fejes, A. (2020). Kvalitet och generaliserbarhet i kvalitativa studier. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (3 uppl., s. 273–293). Liber AB.
- Thornberg, R. (2018). *Varför uppstår mobbning?* [Video]. UR Play. <https://urplay.se/program/209418-ur-samtiden-popularvetenskapliga-veckan-varfor-uppstar-mobbning>
- Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2011). Effectiveness of school-based programs to reduce bullying: A systematic and meta-analytic review. *Journal of Experimental Criminology*, 7(1), 27–56. <https://doi.org/10.1007/s11292-010-9109-1>
- Ttofi, M. M., Farrington, D. P., Lösel, F., & Loeber, R. (2011). The predictive efficiency of school bullying versus later offending: A systematic/meta-analytic review of longitudinal studies. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 21(2), 80–89. <https://doi.org/10.1002/cbm.808>
- Utbildningsstyrelsen. (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*. Föreskrifter och anvisningar 2014:96. 3:e upplagan. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/grunderna_for_laroplanen_for_den_grundlaggande_utbildningen_2014.pdf
- Utbildningsstyrelsen. (30 september 2020). *Uusi opas auttaa kouluja ja oppilaitoksia kiusaamisen vastaisessa työssä*. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2020/uusi-opas-auttaa-kouluja-ja-oppilaitoksia-kiusaamisen-vastaisessa-tyossa>
- Utbildningsstyrelsen. (u.å.). *Planering av jämställdhet och likabehandling i läroanstalterna*. Hämtad 5.5.2022 från <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/planering-av-jamstallldhet-och-likabehandling-i-laroanstalterna>
- Volk, A. A., Camilleri, J. A., Dane, A. V., & Marini, Z. A. (2012). Is adolescent bullying an evolutionary adaptation? *Aggressive Behavior*, 38(3), 222–238. <https://doi.org/10.1002/ab.21418>

- Volk, A. A., Dane, A. V., & Marini, Z. A. (2014). What is bullying? A theoretical redefinition. *Developmental Review, 34*(4), 327–343. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2014.09.001>
- Wolke, D., & Lereya, S. T. (2015). Long-term effects of bullying. *Archives of Disease in Childhood, 100*(9), 879–885. <http://dx.doi.org/10.1136/archdischild-2014-306667>
- World Anti-Bullying Forum. (4 maj 2021). *Revisiting the definition of school bullying. Webinar #2* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=DXMXS2chmgs&t=3631s>

Bilaga 1: Förförståelse av materialet

Jag antar att elevers perspektiv gällande förändringar i hur skolan hanterar mobbning dikteras av vad elevens egna erfarenheter gällande mobbningssituationer är. Har man varit med om en situation där skolan hamnat ingripa vet man bättre vad som fungerar och var det krävs förändringar.

Jag tror att jag kommer att hitta en del ”jag vet inte”- i enkätaterialet, eftersom frågan kan vara lite knepig för dem som inte har egen erfarenhet av situationer där mobbning hanterats. Det kan också hända att elever helt enkelt inte vet hur skolan hanterar mobbning.

I slutändan tror jag ändå att de allra flesta elever anser att det är lärare som borde agera annorlunda då skolan hanterar mobbningssituationer.

Vårdnadshavare tenderar lägga ansvaret för förebyggande av och ingripande i mobbning på skolpersonalen i stället för att se det egna ansvaret som föräldrar. Jag antar att vårdnadshavare poängterar brist på resurser i skolan eller bristfällig kommunikation mellan skolan och hemmet som problem i mobbningshanteringen i skolan.

17.1.2022

Lila Käki